

Розділ III
ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

УДК 328.16(477)

Лікарчук Дар'я Сергіївна

**Основні способи вирішення
парламентських конфліктів у сучасній Україні
(Розділ з дисертаційної роботи)**

Дисертацію присвячено дослідженню парламентських конфліктів в сучасній Україні. Визначено концептуальні засади парламентських конфліктів й встановлено, що парламентський конфлікт є різновидом політичного конфлікту.

Визначено специфіку виникнення та функціонування парламентських конфліктів в сучасній Україні, й відзначено, що основним чинником виникнення парламентських конфліктів в українському парламенті є інтереси.

Відзначені основні способи вирішення парламентських конфліктів, що використовуються в зарубіжній практиці, а саме: компроміс, консенсус, парламентські дебати, парламентські переговори, парламентський діалог, медіація. Були визначені ефективні способи вирішення парламентських конфліктів в Україні.

***Ключові слова:** парламентський конфлікт, політичний конфлікт, інтереси, компроміс, консенсус, парламентські дебати, парламентські переговори, парламентський діалог, медіація.*

Сфера політики, що окреслюється нерівномірністю розподілу владних ресурсів між соціальними групами, політичними партіями, за своєю природою належить до зони, що має підвищену конфліктність. Парламентські структури держав з розвиненою демократією відзначаються періодичними конфліктами, вирішуються й регулюються такі конфлікти конструктивними способами, які базуються на високому рівні політичної культури, традиціях, відповідних цінностях та етичних нормах [22, с. 78].

Український парламент виокремлюється підвищеною конфліктністю, тому постійно постає питання про механізми, способи, методи та напрями вирішення та врегулювання парламентських конфліктів.

Історично так склалося, що конфлікти у Верховній Раді України, між партіями, блоками, фракціями чи окремими представниками політичних сил, часто не вирішуються взагалі, або стають латентними, чи виходять за межі парламентської культури та етики. Альтернативою для їх врегулювання, є способи, що використовують парламенти Сполучених Штатів Америки, Великої Британії, Канади — це компроміс, консенсус, парламентські дебати, парламентський діалог, парламентські переговори та технології медіації.

Як у міжнародних так, і внутрішніх відносинах, політики, державні службовці, депутати та інші політичні діячі апелюють до мирних, гуманних механізмів, методів, способів й шляхів врегулювання конфліктних ситуацій.

Відзначимо, що в «developing countries» (держави, що розвинені у всіх сферах, тобто політичній, економічній, соціальній, культурній, духовній) вирішенням політичних, економічних, а також соціальних та культурних конфліктів має займатися, безпосередньо, й парламент. Але сам парламент є структурою де зароджуються, розвиваються та протікають конфлікти, що в подальшому можуть призвести до вкрай негативних ситуацій.

Поряд з «агресивними» методами вирішення конфліктних ситуацій є способи, що дозволяють їх «м'яко» вирішувати. Наприклад, розповсюдженими «м'якими» способами врегулювання конфліктів в «developing countries» — вважається компроміс, консенсус, переговори, діалог, дебати та більш новітній метод — медіація [19, с. 37].

Як вже відзначалось, в попередньому розділі, зарубіжні науковці, стосовно способів вирішення парламентських конфліктів, схиляються до співвідношення цінностей та інтересів.

Варто відмітити, що сутність цінностей та інтересів українського парламенту з європейським і американським — різняться. Адже в зарубіжних парламентських структурах суспільні інтереси та цінності є важливішими за власні. Доцільно відмітити, що політики, політичні лідери, політична еліта, депутати в європейських державах, країнах демократично розвинених, не вживають вислову «власні інтереси» чи «власні потреби».

Загалом, в українському парламенті, важко встановити, який парламентський конфлікт, базується на приватних економічних питаннях, розподілу ресурсів між представниками парламенту, а який має інше підґрунтя, адже величезна кількість парламентських конфліктів носять латентний характер.

В даному випадку варто відзначити точку зору Дж. Ротмана, який відзначив, що по своїй суті ціннісні конфлікти є суб'єктивним явищем, адже у кожного представника парламенту чи уряду цінності є різними й

тому політичні сили самі не можуть зорієнтуватися в характері власних конфліктів [56, с.193].

В зарубіжних парламентах політичні сили воліють до способів вирішення конфлікту, що має демократичний характер, де блага суспільства є найвищою цінністю для кожного парламентаря. Тому науковці, що представляють «developing countries», пропонують такі способи вирішення парламентських конфліктів як:

- досягнення компромісу на основі збереження початкових позицій;
- взаємні поступки, обумовлені виснаженістю ресурсів однієї або декількох сторін;

- зближення позицій завдяки взаємній повазі та розумінню суб'єктами позицій один одного (завдяки переговорам, діалогу та посередництву третіх) [56, с.118].

Науковці виокремлюють наступні способи врегулювання конфліктів й безпосередньо — парламентських:

- нав'язування точок зору, інтересів однієї політичної партії іншій в парламенті найчастіше здійснюється з метою підтримки законодавчих актів;

- компроміс, для досягнення якого використовуються різноманітні процедури;

- консенсус, що представляє собою усвідомлену форму соціального партнерства, узгодження інтересів [19].

Для зарубіжних дослідників характерним є «нормативний підхід» у врегулюванні конфлікту. Нормою суспільної поведінки, виступають норми різного змісту, вони можуть бути правовими, моральними, політичними. Парламентський конфлікт, вирішення якого базується на компромісі чи консенсусі й супроводжуються депутатською етикою, нормами та толерантністю. Варто відзначити, що в українському парламенті, 4 грудня 2007 року був створений Комітет Верховної Ради України з питань Регламенту, депутатської етики та забезпечення діяльності Верховної Ради України. В подальшій роботі над документом, 4 грудня 2014 року в назву було внесено зміни, а саме Комітет Верховної Ради України з питань Регламенту та організації роботи Верховної Ради України.

Зважаючи на особливості роботи депутатів Верховна Рада України, а саме порушення ними етичних норм в парламенті, комітет мав би виконувати одну з своїх контрольних функцій, про які зазначалося в першому розділі: дисципліна та дотримання норм депутатської етики. Але враховуючи позиції України, в світовому рейтингу парламентів де найбільше порушуються норми депутатської етики, Комітет не виконує свої функціональні обов'язки.

Ми вважаємо, що порушення норм депутатської етики українськими парламентарями, загострює парламентські конфлікти й не сприяє стабільній роботі Верховної Ради України, а способи вирішення конфліктів стають не дієвими.

Інші зарубіжні дослідники розглядаючи «нормативні підходи» вирішення конфліктних ситуацій в парламенті притримуючись тієї ж думки про можливість вирішити проблеми за допомогою компромісу чи консенсусу, але можливо застосування «силового» способу врегулювання парламентського конфлікту. Зазначимо, що під силовими діями ми розуміємо, насамперед, розпуск парламенту [57, с.94].

Кожен спосіб вирішення парламентського конфлікту, навіть якщо це консенсус, компроміс або парламентські дебати, не повинні виходити за рамки законів чи норм. Переважна більшість європейських дослідників акцентує увагу на тому, що в парламентському конфлікті є домінуюча сторона, що володіє більш вагомою інформацією та аргументами. З однієї сторони, це парламентська більшість, що є домінуючою стороною, а з іншої — опозиція. Під час процедури врегулювання парламентського конфлікту, як представникам опозиції, так і урядовим структурам, парламент надає всім сторонам рівні можливості держрегулювання ситуації [57, с. 102].

Особливістю парламентського конфлікту є те, що та сторона, яка володіє пріоритетним положенням, як правило, реалізує свою мету в максимальному об'ємі. В таких умовах, швидше за все, вона готова до компромісу й погоджується на переговори лише за однієї умови, а й інколи вимагає, — повної капітуляції опонента [57, с. 231].

Суттєві зміни програм приводять до ускладнення політичних, економічних та соціальних проблем й як правило, прикладами таких змін є прийняття, наприклад, Верховною Радою України VII скликання законів 16 січня 2014 року. Парламентський конфлікт, що відбувся між більшістю (Партією Регіонів, Комуністичною Партією, позафракційними депутатами) та опозицією (Всеукраїнським об'єднанням «Батьківщині», політичною партією «УДАР» (Український Демократичний Альянс за Реформи), Всеукраїнським об'єднанням «Свобода» й низкою інших позафракційних депутатів) на рахунок діяльності коаліційної більшості, відхилення від обраного політичного курсу, тобто інтеграції з Європейським Союзом, призвів до масштабних змін не лише в парламенті, а й в суспільній свідомості громадян.

Прийняті закони суперечили не лише Конституції України, але й Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Вони порушували обов'язки України як члена Ради Європи, Організації з безпеки і співробітництва в Європі та Організації Об'єднаних Націй.

Конфлікт в Україні, який відбувався в той період у парламентському середовищі, переріс в більш глобальніший.

Сучасні демократії не виходять за правові межі й намагаються передбачити виникнення парламентських конфліктів. Цікавим в даному контексті є перехід американських дослідників С.Сіджела та Л.Фурекера, які зокрема розширили можливості проведення та врегулювання парламентських конфліктів, запропонували вживати таке поняття як «стратегія» [44, с. 93].

Зокрема, автори зазначають, що, поступки однієї сторони на переговорах спонукають посилити позиції іншої сторони. Дослідники приходять до висновку, що для успішного ведення перемовин, тобто для максимальної переваги, необхідно притримуватися жорсткої стратегії: починати переговори з завищених вимог й в цілому не поступатися [44, с. 97].

«Жорсткий» стиль, як правило, відповідає стратегії суперництва. За умови, ведення переговорів в такому руслі, слід вимагати виконання своїх вимог:

- не піддаватися на поступки;
- здійснювати тиск на свого опонента [44, с.100].

Такий стиль перемовин передбачає дві основні тактики: ультиматум і вижимання поступок. Але слід зазначити, що перемовини в такому стилі не ведуть до покращення відносин з супротивником.

Майже одночасно з ідеєю «жорсткої» стратегії з'явилася протилежна їй — концепція «м'якої» лінії проведення переговорів. Такий стиль відповідає стратегії пристосованості й передбачає — налагодження добросусідських відносин з опонентом. Сутність «м'якої» лінії перемовин не в тому, щоб йти на зустріч опоненту і робити йому поступки, а в тому, щоб зняти напруження у відносинах, а часто і в суспільстві [144, с. 107].

Ч. Осгуд вважає, що найбільше переваг на переговорах можливо отримати завдяки обміну взаємними поступками [54, с.298].

Наприклад, «жорстка» стратегія в українському парламенті проявлялася у відносинах між Блоком Юлії Тимошенко, «Нашою Україною» та Соціалістичною партією. Так, після парламентських виборів 26 березня 2006 року, мала утворитися стійка коаліція. Лише 22 червня 2006 року була підписана коаліційна угода між «Нашою Україною», Соціалістичною партією та Блоком Юлії Тимошенко — коаліція «Демократичних сил». З часом Соціалістична партія виставила ультиматум, стосовно посади спікера, що стало причиною розпаду коаліції. Також, в даному контексті варто відмітити, що Соціалістична партія, акцентувала увагу на конфлікті, який відбувався між депутатом «Нашої України» та лідером Блоку Юлії Тимошенко. Маніпулювання та вимагання поступок, Соціалістичною

партією, не дали бажаних результатів. Натомість, Партія Регіонів та Комуністична Партія України, скористалися ситуацією й використали «м'яку» лінію. Парламентський конфлікт в коаліції призвів до її розпаду, що дало поштовх до підписання нової коаліційної угоди. Партія Регіонів, Соціалістична партія України та Комуністична партія України підписали угоду про створення «Антикризової коаліції». Задля утворення нової коаліції, Партія регіонів пішла на зустріч опонентам, тобто з Соціалістичною партією України й зробила поступку, обравши лідера Соціалістичної партії України спікером Верховної Ради України. В європейській та американській практиці поєднуються ці стратегії й завдяки такому поєднанню, парламентські конфлікти набувають нових форм та змісту.

Ми вважаємо, що обидві стратегії мають право на існування, все залежить від:

- демократичності державного устрою;
- різновиду парламентського конфлікту (наприклад, між політичними партіями в парламенті, або ж депутатськими групами), тобто це ідеологічний чи ціннісний конфлікт;
- від суб'єктів між якими відбувається конфлікт;
- мети, що була поставлена конфліктуючими сторонами [54, с. 303].

Слід відзначити, що у парламентські конфлікти втручаються громадські організації, молодіжні структури, громадяни держави, які за допомогою, наприклад мітингів, протесів, забастовок, флешмобів (спланована масова акція, яка організована через мережу Інтернет або інші засоби комунікації) можуть схилити одну зі сторін до поступок, або ж перегляду своїх вимог.

В сучасних дослідженнях науковці в сфері конфліктології відзначають можливість застосування кооперативної або компромісної стратегії, що передбачає можливість неоднозначного, фрагментарного рішення, залишаючи разом з тим лінійну картину розвитку конфлікту в проміжок між полюсами виграшу та програшу [48, с. 41].

Кожна зі сторін конфлікту переслідує свою мету і вона може не лише не відповідати одна одній за своїм масштабом, але при цьому нести суперечливий характер. З часом та змінами в політичному житті, сторона яка поступилася своїми інтересами, або взагалі програла, може отримати переваги.

Парламентський компроміс, так і парламентський консенсус мають свої недоліки:

- згода, яка має ґрунтуватися на взаємних поступках — перегляд ресурсів однієї із сторін;
- розуміння прав та інтересів супротивника;
- врахування цінностей [43, с. 95].

Зазначимо, що парламентський компроміс тісно пов'язаний з проблемою визначення цінностей, саме в такому випадку компроміс може стати мало дієвим механізмом.

Низка недоліків не позбавляє компроміс та консенсус своєї популярності, саме вони на сьогоднішній день є базовими способами вирішення парламентських конфліктів.

Важливою складовою консенсусу та компромісу є розподіл ресурсів, який в подальшому може впливати на громадську думку. Тому компроміс і консенсус, є загальноновизнаними способами, що регулюють відносини у парламенті.

Найбільш перспективна модель вирішення парламентських конфліктів, це досягнення узгодженості, яка дозволяє досягнути компромісу та встановити консенсус. Зазначимо, що досягнення узгодженості передбачає внутрішню рівновагу сторін та стабільність у відносинах.

Консенсус та компроміс є найрозповсюдженішими способами вирішення парламентських конфліктів, але вони мають свої особливості функціонування й застосування.

В класичному розумінні поняття «компроміс» визначається як поступка вимог, відмова від частини власних вимог на користь згоди з іншою стороною, що й сприяє вирішенню парламентського конфлікту.

Компроміс викликає велику зацікавленість у дослідників це пов'язано з тим, що не дивлячись на різнонаправленість визначень всі вони ототожнюють компроміс з:

- ефективною стабільністю в парламенті;
- рівновагою та збалансованою соціальною структурою;
- демократичними принципами функціонування держави [6, с. 91].

Компромісна форма взаємодії учасників політичних відносин викликає незмінний інтерес у професійних політиків.

Компроміс в сфері політичної діяльності — категорія багаторівнева й багатогранна, яка має розглядатися, перш за все, як особливий принцип взаємодії політичних представників в парламент. В свою чергу компроміс дозволяє здійснювати динамічну рівновагу, зберігати баланс сил від повідних дій та інтересів при збереженні високого ступеню автономності сторін. В компромісі закладений і потенціал розвитку всієї політичної системи країни й можливість досягнення та підтримки її стабільності [6, с. 90].

З врахуванням історичних наслідків розгортання політичних конфліктів у глобальному масштабі необхідно визнати, що компромісна форма взаємодії політичних суб'єктів зарекомендувала себе як найбільш цивілізована та дипломатична. Хоча варто відмітити, що досягнення

компромісу під час парламентського конфлікту найбільш проблематичне й відбувається із затратою часу та ресурсів.

Використання компромісу як методу вибору політичної дії можливе в тому випадку, коли політичні суб'єкти не знаходяться в стані непримиримого антагонізму, коли їх інтереси частково співпадають і одночасно частково не співпадають.

В українському парламенті, на перший погляд обрані партії зазначають про свою демократичність, боротьбу за стабільність, знищення політичної корупції, але справжні їх цілі є прихованими й часто суперечливими, тому їм важко досягнути компромісу.

Заслуговує на увагу точка зору А. Глухової, яка визначає «компроміс» як технологічний засіб, як метод «пом'якшення» загострення протиріч та протиборств [8, с. 218].

Дослідження конфлікту як інструментального засобу досягнення узгодженості між суб'єктами політичної боротьби проголошувалася ще Г.Ласвеллом [49, с. 311].

Пізніше дослідницьку логіку Г.Ласвелла продовжила Ханна Аренд, яка зокрема стверджувала, що політичний компроміс дає можливість існування влади як мотиву дії від іменні групи і таким чином консолідує політичну систему держави [2, с. 297].

Це дозволяє побачити як здійснюється процес перебудови (змін, адаптації, реформ) участі в політиці за допомогою компромісу.

Дж. Роулз обґрунтовує свою теорію справедливості, політичної згоди й досягнення компромісу в суспільстві як данність, яку необхідно розкрити, щоб «зконструювати» зразкову політичну систему, яка не залежатиме від суб'єктивних теоретичних припущень [31, с. 470].

Зазначимо, що в теорії Дж. Роулза в розгорнутому вигляді запропоноване класичне та інструменталістське визначення політичного компромісу [31, с. 471].

Своє бачення компромісу сформулював Юрген Хабермас, який наполягав на розділенні інструментальної і комунікативної дії. Саме Ю. Хабермас показав, що комунікативна дія орієнтується на взаєморозуміння, а компроміс відрізняється від інструментальної дії, — оскільки орієнтований на досягнення позитивного результату [36, с. 136].

Крім того, Ю. Хабермас надав установку на знаття вимог результативності, як єдиного критерію в розкритті сутності політичного компромісу [36, с. 139].

Подібні погляди на компроміс містить теорія А. Етціоні, який намагався активно реалізувати теоретичні виклади в сфері дослідження компромісу в політичній практиці [42, с. 94].

Реальне значення компромісу в політичній сфері виходить за рамки теоретичних бачень. В практичному застосуванні компромісу, особливо при врегулюванні парламентських конфліктів, автор виходить за встановлені рамки науковими теоретиками. Тому варто відзначити, що:

— по-перше, це принцип, який має на увазі згоду, баланс, рівновагу не лише інтересів, позицій конкретних політичних сил, а й масштабних соціальних тенденцій. Принцип компромісу особливо цінний тим, що дозволяє врегулювати протиріччя між опонентами не тиснучи і не знищуючи протилежності;

— по-друге, компроміс розцінюється як різноманітна форма взаємодії політичних суб'єктів, які забезпечують інтеграційність (об'єднання) в суспільстві шляхом взаємних поступок та узгоджень;

— по-третє, компроміс відображає рівень діяльності парламентських та урядових структур й, безпосередньо, регулює ситуації за допомогою переговорів, формальних процедур і фіксованих домовленостей [51, с. 87].

Як правило компроміс, має надзвичайно велике значення й відіграє ключову роль у прийнятті політичних рішень. Крім того, компроміс це не просто умовна модель поведінки політичних суб'єктів, що керуються власними інтересами.

Компроміс найбільш яскраво проявляє свої риси в ті періоди існування соціуму, коли він істотно може впливати на якісні зміни в державі й таким чином, оновлювати політичний процес [51, с. 93].

Фактором, який визначає успішну трансформацію в суспільстві була й залишається вдала знайдена форма балансу між опонентами. В певній мірі можна говорити про взаємообумовленість демократизації і встановлення своєї культури компромісу. Така культура характеризується узгодженням інтересів, взаємними поступками, що здійснюються не від випадку до випадку, а виступають в якості основи соціальної взаємодії [4, с. 7].

Передумовою компромісу є терпимість до іншої точки зору, інтересу, позиції та думки. Культура компромісу при вирішенні парламентських конфліктів також передбачає ведення мирних переговорів й узгодження інтересів та є не лише способом врегулювання вже існуючих конфліктів, але й, в майбутньому, стане передумовою попередження крайніх форм протиріч.

Безпосередній контакт парламентських представників, причетних до цього конфлікту груп, дає можливість стверджувати, що саме така форма поведінки відображає культуру компромісу й виливається (відбивається) в конкретних й результатних кроках [17]. Це пов'язане з тим, що сфера політики є ключовою у виробленні й прийнятті рішень, що безпосередньо пов'язані з важливими питаннями життєдіяльності суспільства.

Найбільші розбіжності пов'язані з непропорційним розподілом основних ресурсів і владних позицій. Тому, надзвичайно важливу роль у взаємовідносинах політичних партій, лідерів відіграє узгодження позицій та інтересів через взаємні поступки.

На думку сучасних дослідників, вміння визначити момент коли компроміс «визрів», й основні вимоги, що пред'являє до політиків, парламентаріїв, депутатів компроміс це:

- володіння особливим мистецтвом ведення переговорів;
- вироблення рішень, що вбирають в себе найбільш конструктивні елементи з позицій в яких сторони розходяться та не стереотипність мислення;
- здатність піти на не популярні заходи і навіть поставити під удар свій авторитет [23, с. 87].

Він не несе швидкої та «яскравої» перемоги, позитивні наслідки роботи можуть проявитися навіть через певний час.

Ще однією закономірністю конструктивного компромісу, може бути, участь посередників та впливових суб'єктів: політиків, депутатів, громадських діячів, яким довіряють й до яких прислухаються учасники конфлікту [23, с. 89].

Зазначимо, що в масштабних процесах в якості такого посередника може виступати держава. Особлива важлива роль держави у встановленні системи партнерства, яка притаманна розвинутим країнами Європи, і потреба в яких відчувається в сучасній Україні. Саме держава її інституції (уряд, парламент) володіють інформаційними, інституціональними і силовими ресурсами, які необхідні для того, щоб запустити механізми співпраці в рамках всього суспільства, урівноважити погляди різних політичних груп, визначити «правила гри» й забезпечити слідування ним всіх конфліктуючих сторін.

Україна знаходиться на початковому етапі формуванні (розвитку) культури компромісу, ми проходимо «уроки» безкомпромісності. В Україні за останній час стала складатися загальна лінія утвердження договірних, тобто компромісних начал, соціальних стосунків на противагу органічним, що існували в минулому [28, с. 119].

Варто відзначити, що компроміс в українському парламенті носив тимчасовий характер з метою вирішення питань, які є спільними для конкуруючих політичних сил. Наприклад, в 2008 році у Верховній Раді України, Партія Регіонів та Блок Юлії Тимошенко, розпочали тісну співпрацю: не зважаючи, на те, що Партія Регіонів та БЮТ, були постійними суб'єктами парламентських конфліктів у Верховній Раді. За для вирішення та врегулювання спільних питань та інтересів, політичні сили, що постійно перебу-

вали в конфлікті, приймають низку законопроектів. Незважаючи на тісну співпрацю, тимчасовий компроміс між Партією Регіонів та Блоком Юлії Тимошенко, не був довготривалим (коаліція не була сформована).

Перехід від одних відносин до інших дається нашій державі важко, так як проявляється ряд факторів, що пов'язані з історичними традиціями і структурою національного менталітету: це відсутність чіткого відношення до конфлікту, як до норми, так і заперечення правових начал (виникнення, початок, основи) соціального життя і схильність до рішень за принципом «або/або» [28, с. 121].

Україні необхідно переймати досвід «developing countries» у побудові партнерських відносин, обравши певну модель поведінки.

Безумовно, врегулювання парламентського конфлікту в «developing countries» та «less developed countries» відбувається по різному і шлях до компромісу є складним процесом.

В демократичних суспільствах парламентський конфлікт, що вирішується за допомогою компромісу є визнанням часткової правоти іншої сторони.

Як відзначає більшість українських дослідників, компроміс в рамках демократії є основним конструктивним способом вирішення парламентського конфлікту. І саме готовність парламенту до компромісу є характерною рисою розвитку держави та рівнем політичної культури [33, с. 43].

Відповідна ситуація відбувається й в українському парламенті, де «компроміс» виступає як крок для «певного заспокоєння» та стабілізації суспільства, але приховує рішення, що приймаються на користь бізнес-еліт, які постійно «присутні» у Верховній Раді України [25, с. 106].

Щодо «less developed countries», то конфлікт вирішується на користь однієї зі сторін й таке поняття як компроміс та поступки є неприйнятними. Варто відзначити, що у випадку коли конфлікт відбувся, правляча верхівка, прагне позбутися опонента, будь-якими способами.

Як вище відзначалося, парламентський конфлікт найчастіше відбувається між коаліційною більшістю та опозицією. Український досвід парламентських конфліктів показує, що такий конфлікт має місце і в самій коаліційній більшості. Тому в таких державах, як наприклад Україна, компроміс є не стабільним, носить хиткий характер й створює умови представникам парламенту для застосовувати технологій маніпулювання.

Так для досягнення мети, інтересів та цілей після парламентських виборів, за для створення коаліції, між політичними партіями досягається компроміс. Сторони мають поступитися менш привабливими для них цілями та інтересами, задля отримання певної вигоди. Український парламент не став винятком, наприклад Комуністична партія України, що не

мала нічого спільного в статуті, програмі та ідеології з іншими політичними силами, майже на протязі всіх років була частиною коаліції [29, с. 18].

Беручи до уваги «developing countries» компроміс в парламенті досягається заради суспільного блага, за для подальшого збалансованого розвитку держави, на всіх рівнях та напрямках. В діяльності Верховної Ради України, на протязі всієї незалежності, компроміси досягалися заради власних інтересів правлячої еліти сприянню розвитку бізнесу, що й призвело до монополізації всіх галузей.

В той же час, скептично налаштовані Т. Рокмор та Дж. Грей, що виражали сумніви в обґрунтованості положень теорії компромісу: по-перше, виходячи з метафізичного розуміння компромісу; по-друге апелюючи до його практичної нестійкості [40, с. 86]. Беручи до уваги роботи вказаних, вище авторів, відзначимо, що політичний компроміс є важливим елементом політичного процесу. Аналіз накопиченого політичного досвіду дозволяє встановити, що політичний компроміс:

- іманентно властивий політичній діяльності;
- є засобом реалізації цілей в політиці [58, с. 26].

В той же час компроміс по суті є виключно дипломатичним способом врегулювання парламентського конфлікту, найбільш цивілізованим засобом, який сприяє узгодженню політичних протиріч і конфліктних ситуацій, що виникають як в середині держави, парламенті, так й на міжнародній арені.

Ефективність компромісу може бути окреслена на базі ряду критеріїв:

- здатність компромісу усунути, або в крайньому разі перемістити головну загрозу для суспільства таким чином, щоб заздалегідь можна було виявити небезпеку;
- компетенцією компромісу є задоволення інтересів конструктивних сил соціуму й відокремлення та повна нейтралізація деструктивних сил;
- здатність компромісу створити нові тенденції, що в перспективі можуть бути загрозою і створювати ще більші небезпеки;
- виконання за допомогою компромісу конкретних домовленостей досягнутих сторонами, що заключили компроміс [19].

Політичний компроміс може носити позитивний (конструктивний), негативний (деструктивний) і неоднозначний (двосічний) характер [19].

Конструктивний компроміс відображається у таких випадках, коли він:

- означає усунення загрози розростання широкого конфлікту в суспільстві, парламенті, державі або на міжнародній арені;
- є оптимальним (або єдино правильним) в даних умовах (ситуації) політичним рішенням;
- репрезентує одну із декількох прийнятних альтернатив [19].

Деструктивний компроміс є уявний і в певній мірі несе надуманий (ірреальний) характер, він ігнорує політичні реалії й головні тенденції політичного розвитку. Крім того, такий компроміс є результатом самообману політиків, які його заключили [20, с. 243]. Невизначеністю (двусічністю) характеризується компроміс й це пов'язано з тим, що з одного боку він не порушує (не змінює) наявні протиріччя між супротивниками, а з іншого — такий компроміс визначається як тактична реакція.

Компромісна альтернативна передбачає ставку на переговори, метою яких є врегулювання конфліктних ситуацій в парламенті за допомогою взаємних свідомих поступок [19].

Верховна Рада України на протязі всіх восьми скликань була осередком парламентських конфліктів. Восьме скликання парламенту й сам процес створення коаліції не став винятком. Так була підписана коаліційної угода 21 листопада 2014 року, до якої увійшли «Блок Петра Порошенка», ВО «Батьківщині», Об'єднання «Самопоміч» та Радикальна партія Олега Ляшка, хоча відносини між зазначеними політичними силами носили деструктивний характер.

Варто відзначити, що процес прийняття законів (законопроектів) утвореною коаліцією має низку проблем та розбіжностей між самими політичними силами.

Відносини між політичними силами, що підписали коаліційну угоду проявляються під час пленарних засідань, де ігноруються політичні й економічні реалії. Саме так виявляється самообман не лише самих політиків, але й суспільства. Наприклад, питання децентралізації влади супроводжувалося парламентським конфліктом. Крім того, це питання розділило коаліцію. Такі учасники коаліції як Радикальна партія Олега Ляшка, Об'єднання «Самопоміч» були проти такого законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади, що призвело до парламентського конфлікту між партіями.

Разом з парламентським конфліктом між політичними партіями розвивався конфлікт і всередині «Блоку Петра Порошенка», тобто мова йде про внутрішньопартійний парламентський конфлікт в якому деякі народні депутати не підтримали законопроект про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади.

Конфронтаційна форма акцентує увагу на досягненні односторонньої переваги, яка призводить до подальшого загострення відносин між конкуруючими сторонами. При такому підході мається на увазі те, що компроміс і конфронтація є перманентними динамічними альтернативами політичного процесу, що трансформують відносини від одного рівня

конфліктності до іншого: компроміс в бік згоди і консенсусу, а конфронтація в сторону ворожнечі й навіть війни [24].

В сучасних умовах, при наявності у світі великого арсеналу руйнівної зброї більш переважаючою альтернативою є компроміс. Компроміс володіє великим конструктивним потенціалом в демократичних політичних системах. Компроміс передусім органічний (притаманний) демократії й це пов'язано з тим, що в ній сформувались як політичні інститути в рамках яких можливе публічне узгодження інтересів, так і сприятлива суспільна думка в переважній більшості налаштована на мирне урегулювання конфліктів, що має стійкий «імунітет» до силових радикальних рішень.

Наприклад, український вчений О.Батрименко, на відміну від російських дослідників, відзначив: «Головне у врегулюванні збройно політичного конфлікту — досягти ефективного поєднання використання збройних і мирних способів» [9, с.45]. Разом з тим, в своїх дослідженнях О. Батрименко акцентує увагу на мирному врегулюванні конфліктів, де варто звернути увагу на переговори, компроміс та допомогу посередників (ООН, ОБСЄ), що мінімалізує загострення конфліктної ситуації [3].

Компроміс є більш результативним в «developing countries». В той же час для досягнення стабільності в політичній сфері компроміс може використовуватись як спосіб для врегулювання парламентських конфліктів. Демократичні принципи функціонування держави чинять сприятливу дію на тенденції (здатність) суспільства і політиків до компромісу.

Джерела політичного компромісу необхідно шукати в інтересах суб'єктів політики, які вступають в компроміс. Це базове в аналізі протиріч, що лежать в основі парламентського компромісу: де не існує спільних інтересів, там не може бути єдності цілей, не говорячи вже про єдність дії [5, с. 115].

Паралельно до цього, політичний компроміс, з одного боку це і єдність, згуртованість та цілісність сторін, з іншого — це й боротьба, конкурентність та зіткнення інтересів. Тому, в основі компромісу закладено протиріччя між суб'єктами політики, що:

— по-перше, компроміс об'єктивно приводить суб'єктів до узгодження інтересів;

— по-друге, компроміс завжди передбачає наявність чіткої історичної ситуації, що робить ці «спеціалізовані відносини» неминучими.

В той же час компроміс передбачає наявність політичної волі у суб'єктів, які погоджуються на компроміс [5, с. 117].

Крім того, важливим є той фактор, що матеріалізація (здійснення дії конкретній формі) компромісу в даному випадку — неможлива. Аналіз накопиченого політичного досвіду (зокрема в «developing countries») до-

зволяє встановити, що компроміс є оптимальним засобом реалізації заходів в політиці: адже це дипломатичний найбільш цивілізований спосіб, який сприяє вирішенню політичних суперечностей і конфліктних ситуацій в державі (парламенті) та на міжнародній арені.

В українському парламенті компроміс дозволить зрівноважити парламентський конфлікт, також, компроміс між одними політичними силами, може загострити парламентський конфлікт, між іншими [19].

Безумовно, в зарубіжних парламентах де дотримуються Регламенту, компроміс є наслідком спільних рішень за для суспільства, а не для власних інтересів. Наприклад, у Верховній Раді України VIII скликання (2014—2015 років) парламентський конфлікт розпочався з реакції на прийняття законопроекту про децентралізацію де на тлі конфлікту між більшістю та опозицією виник конфлікт в середині самої коаліції.

Ми можемо стверджувати, що вирішення політичних протиріч та конфліктних ситуацій в українському парламенті є тимчасовим процесом. Наприклад, на перший погляд, тісні відносини між Блоком Юлії Тимошенко та «Нашою Україною Народною Самообороною» в 2008 році не дали можливості досягти компромісу в низці важливих питань: проблемою стали власні інтереси та амбіції.

З часом було декілька переформатувань коаліції, що свідчить про не довгостроковість компромісів в парламенті. Особливістю парламентських конфліктів в Україні є постійні суперечки всередині політичних сил. Підтвердженням цього є розділення інтересів, в тому ж 2008 році між «Нашою Україною Народною Самообороною». 9 грудня 2008 року, була підписана угода про створення «Коаліції національного розвитку, стабільності та порядку» між Блоком Юлії Тимошенко, Блоком Литвина та лише частиною депутатів «Нашої України Народною Самообороною».

Наприклад, на відміну від відносин та співпраці у Верховній Раді України, парламент Німеччини, базує свою роботу на демократичних принципах і потребах суспільства. Відносини між Соціал-демократичною партією Німеччини та ХДС/ХСС (Християнсько-демократичний союз/Християнсько-соціальний союз), на протязі 1966—1969 років, 2005—2009 років та з 2013 року, характеризують діяльність парламенту, що направлена на задоволення суспільних інтересів. 17 грудня 2013 року ХДС/ХСС та Соціал-демократична партія розпочали колективну роботу, де знайшли спільну мову за для введення мінімальної заробітної плати, пенсійної реформи та енергетичних питань, що несло важливий посил для громадян.

В угоді між вище зазначеними партіями був досягнутий довгостроковий компроміс, де кожна з політичних сил пішла на поступки.

В преамбулі коаліційної угоди відзначається: «Коаліція ХДС, ХСС, СПДГ буде турбуватися про те, щоб гарантувати і розширювати основи нашого благоустрою і співпраці. Ми бажаємо, щоб всі люди в Німеччині — діти, жінки і чоловіки, молоді та старі, на Заході та на Сході — могли жити благополучним життям, а наша країна продовжувала б і подальший шлях у майбутнє.

Виходячи з діяльності вище зазначених політичних партій, ми можемо стверджувати, що «developing countries»:

- дотримуються міжнародних прав і норм у веденні політики;
- не приймають політичні рішення задля задоволення власних інтересів та потреб;
- компроміс між такими політичними силами є довгостроковий;
- парламентський конфлікт між ними або вирішується або зводиться до мінімального [15, с. 186].

Аналізуючи вищезазначене вирішення парламентського конфлікту за допомогою компромісу ми не погоджуємося з даним визначенням. Враховуючи способи, до яких відносяться парламентські дебати, консенсус, парламентські переговори, парламентський компроміс — автоматично означає поступки однієї із сторін, що зменшує можливість опозиції виконувати її обов'язки перед своїми виборцями.

Пошук взаємоприйнятних компромісів більшості та опозиції може йти за такими напрямками:

- можливість безпосереднього звернення опозиції до вищих органів державної влади із заявами, програмними рішеннями і пропозиціями з позиційних питань, що мають суттєве значення для діяльності держави;
- оперативний доступ представників опозиції до посадових осіб держави, що приймають важливі для суспільства рішення в кризових ситуаціях;
- вільний доступ опозиційних лідерів партій, рухів і організацій до державних засобів масової інформації;
- консультації між вищими представниками державної влади і опозиції з ключових призначень в уряді (або в Кабінеті Міністрів) [19].

Реалізація даного способу може сприяти:

- утвердженню, головним чином, взаємин коаліції та опозиції;
- утвердженню владних структур, що претендують при демократії на повне і адекватне вираження інтересів й орієнтації різних сегментів суспільства, навчають суспільство диверсифікації та доцільності при виробленні політичного курсу [14, с. 51].

Провладна більшість та опозиція не можуть не рахуватися з фундаментальними цінностями більшої частини населення країни, такими як

підвищення добробуту народу, усвідомлення своєї ідентичності, відчуття своєї суспільної ваги і політичної сили. Всі перераховані цінності відкривають дорогу до політичного діалогу, співпраці, суспільної злагоди як політичної домінанти в суспільстві [11, с. 179].

Узгодження конфліктної ситуації пов'язане з подоланням цілого ряду важких економічних, політичних, культурних, соціальних та екологічних проблем [30].

Використання компромісу як способу вибору політичної діяльності можливе в тому випадку, якщо політичні суб'єкти не знаходяться в гострій суперечці зі своїми колегами по партії або в парламенті [30].

В більшості випадків компроміс виступає як інструмент інституціоналізації політики, гарантом політичної толерантності, показником високого ступеня розвитку політичної культури, засобом політичної комунікативності [30].

Задля вирішення парламентських конфліктів за допомогою компромісу в Україні має бути проведена відповідна інституціональна база у вигляді структур, що займаються регулюванням протиріч різного рівня на основі взаємної вигоди та руху сторін на зустріч один одному.

Науковці, що досліджують конфлікти вирізняють шляхи досягнення компромісу, які ґрунтуються на основі збереження позицій опонентів:

- порозуміння, що побудовано на взаємних поступках;
- зниження ресурсної бази однієї із сторін;
- розширення діапазону розуміння прав та інтересів опонентів [19].

Наприклад, починаючи з 2014 року «Партія Батьківщина» частково лишилася свого положення на політичній арені. Після парламентських виборів, що відбулися 26 жовтня 2014 року партія втратила свої політичні ресурси (політичний капітал) та вплив на електорат.

Разом з тим, таким кардинальним змінам передув вихід з політичної сили основних лідерів та діячів партії. Такі події, а саме: створення одним із колишніх членів Партії «Батьківщина» іншої політичної партії («Народний фронт»), загострило відносини у Верховній Раді України й таким чином утворився латентний парламентський конфлікт. Політична сила (Партія «Батьківщина»), що на протязі багатьох років була однією з провідних сил в «парламентських перегонах» представники якої займали керівні посади, на виборах 2015 року лишається відповідного положення в українському парламенті. Ми вважаємо, що враховуючи сьогоденне положення Партії «Батьківщина» у Верховній Раді України, а саме невелику кількість депутатів, представлених у парламенті, така політична сила не може створювати відкритих парламентських конфліктів, але може активізуватися для поглиблення прихованих

прецедентів. На сьогоднішній день, згодою побудованою на взаємних поступках є відносини у Верховній Раді України між Блоком Петра Порошенка та Народним Фронтом.

Саме ці політичні партії на виборах 26 жовтня 2014 року набрали найбільшу кількість голосів, що дало їм змогу висувати вимоги до створення коаліції.

Враховуючи те, що жодна з політичної партії не набрала як абсолютної більшості, так і потрібної більшості для самостійної діяльності, Народний Фронт та Блок Петра Порошенка вирішили піти на взаємні поступки, щоб створити коаліцію. Звичайно, компроміс між Народним Фронтом та Блоком Петра Порошенка й за участю інших політичних сил, а саме Самопомочі, Радикальної партії Олега Ляшка та Батьківщини з позафракційними представниками, призвів до значних поступок. В даному контексті, варто відзначити, що 29 жовтня 2015 року Блок Петра Порошенка виявив ініціативу, щодо створення коаліції. Згодом лідер «Народного Фронту» Арсеній Яценюк на прес-конференції запропонував створити коаліцію «Блоку Петра Порошенка», ВО «Батьківщини», Об'єднання «Самопомочі» та Радикальної партії Олега Ляшка.

Ми можемо стверджувати, що на початку як Блок Петра Порошенка, так і Народний Фронт не мали спільного плану діяльності у Верховній Раді України, тому були створені два проекти коаліційної угоди. 21 листопада 2014 року було підписано коаліцію, між вище зазначеними політичними силами, тому можна стверджувати, що на протязі деякого часу політичні сили вели переговори щодо спільної діяльності в парламенті й згодом прийшли до компромісу. Варто відзначити, що акцентується увага на розумінні прав та інтересів супротивника, а не на їх визнанні.

Розуміння прав та інтересів супротивника, у Верховній Раді VIII скликання базуються на застарілих принципах, адже ключовим є момент взаємовідносин «політика бізнес інтереси» та економічна зацікавленість у прийнятті рішень.

Найбільш спірним питанням та об'єктом парламентських конфліктів у Верховній Раді VIII скликання є Закон України «Про очищення влади» від 26 квітня 2015 року. В якому відзначається, що: «Цей закон визначає правові та організаційні засади проведення очищення влади (люстрації) для захисту та утвердження демократичних цінностей, верховенства права та прав людини в Україні».

Під час підписання коаліційної угоди 21 листопада 2014 року відбулися поступки між політичними силами де були, частково враховані інтереси супротивника, що сприяло компромісу між політичними силами ми в українському парламенті. Компроміс може носити тимчасовий харак-

тер, а за збігом обставин, перейти (вилитися) в більш гостру та небезпечну форму протікання парламентського конфлікту [10, с. 354].

Основним на порядку денному стають питання, що пов'язані з поступками і це пояснюється тим, що з часом обставини можуть змінитися й попередньо узгоджені поступки будуть не вигідні жодній із сторін [10, с. 354]. В даному випадку слід враховувати фактори, що пов'язані зі зменшенням владних (власних) ресурсів не лише економічних, але й політичних, адже це може стати фіналом для політичної партії, лідера й повною або частковою втратою довіри електорату, що в подальшому відіб'ється не лише на їх діяльності, але й взагалі не дасть можливості бути обраним до парламенту.

Важливим в даному контексті є питання, що пов'язані з правами та інтересами супротивників. Це залежить від політичної системи, державного устрою, політичної та партійної культури, й безперечно є важливою умовою протікання самого конфлікту.

Зазначені фактори контролюють відносини між конфліктуючими сторонами. Адже компроміс це завжди прагнення супротивників закінчити конфлікт за допомогою окремих поступок.

Тому компромісу притаманні:

- відмова від певного кола раніше висунутих рішень;
- прагнення прийняти вимоги опонентів й визнати їх частково виправданими [6, с. 88].

На практиці, зазвичай, така стратегія використовується часто. Важливою умовою для успішного впровадження стратегії компромісу є розуміння супротивниками рівних можливостей й задоволення тимчасовими рішеннями, щоб не втратити парламентської більшості та зменшити конфліктогенність у Верховній Раді України

Крім того, відмова від власних переваг (привілей) у парламентському компромісі є важким моральним «навантаженням» на лідера. Адже однією з вагомих передумов узгодження компромісу є поступки власними інтересами, визнання, навіть часткове, переваг опонента та протекція не завжди розглянутих законопроектів/прийняття законів, що демонструє високий рівень політичної культури та етики поведінки парламентарів [6, с.88].

На думку, білоруського дослідника І. Кібака, однією з перешкод парламентського компромісу є питання, що пов'язані з визначенням цінностей. Таке явище характеризується наявністю ціннісного конфлікту. Як правило, ціннісні конфлікти важко піддаються врегулюванню [20, с. 246]. Тому, застосування компромісу не можливе при виникненні ціннісного конфлікту в парламенті. Як правило, виникають перешкоди

при врегулюванні таких конфліктів, особливо коли такий вид конфлікту характерний для відносин між політичними партіями, зокрема, опозиційними. В такій ситуації звертаються до таких способів врегулювання конфлікту, як парламентський консенсус та парламентські дебати.

Вперше термін «консенсус» був введений в науковий обіг французьким дослідником Огюстом Конттом. Консенсус, на думку автора — це суб'єктивне узгодження, тобто форма соціальної солідарності, яка особливими умовами зв'язує суб'єкти в єдиний колективний організм, тобто це «Велика істота» [9, с. 340].

Науковець дає ще одне коротке визначення консенсусу й визначає його як один з моментів соціальної статичності та соціальної динаміки: де соціальна статичність тлумачиться як сфера вивчення законів еволюції розвитку суспільних форм, послідовної зміни систем і структур, детермінованою природними і духовно моральними зусиллями суб'єктів людської діяльності [9, с. 340]. А соціальна динаміка повинна вести до прогресу в розбудові суспільства [9, с. 341].

Зазначимо, що будь-які конфліктні стани, за умови, коли конфліктуючі сторони не апелюють (не вдаються) до консенсусу вирішуються на користь однієї із сторін.

За даних обставин, доречним буде звернутись до досвіду зарубіжних науковців, що вирізняють «складну більшість» та «просту більшість». В залежності від мотивації, обставин, аргументів та політичної діяльності перемагає в парламентському конфлікті, або «проста більшість», або «складна більшість» [10, с.353].

Обґрунтування однієї зі сторін, наприклад «складної більшості» може ґрунтуватися не лише на аргументах, але й на підтримці законодавчо-правових норм. Такі способи вирішення парламентських конфліктів не стосуються особистих конфліктів.

Застосування принципів консенсусу при вирішенні парламентського конфлікту відкриває нові шляхи до сучасного тлумачення всієї проблематики, що пов'язана із розумінням правових норм та «теорією закону» [17].

В такому випадку, здійснюється зміна парадигмального проникнення в сприйнятті основних політичних факторів законодавчої діяльності, способів застосування законів й умов їх ефективного та якісного впровадження в практику. Крім того, це стає основою нового парламентського мислення й слугує показником суттєвих та істотних змін у політичних реаліях [52, с.179]. Теоретичний потенціал консенсусу не вичерпується його інструменталістськими інтерпретаціями в рамках теорії конфліктів. Розширення знання про категорію політичного консенсусу саме як символічного вираження особливої форми політичної взаємодії може сприяти фор-

муванню теорії політичного консенсусу у вигляді моделі вирішення дослідницьких задач та альтернативній конфліктній парадигмі [55, с. 295].

Парламентський консенсус є не лише запорукою рівноваги та піднесення розвитку економіки, а й разом з тим, — сталого відношення між парламентом (урядом) та суспільством (громадянами).

С. Хантінгтон зазначає, що «розмежування між демократією і диктатурою менше ніж розмежування у тих країнах, де існує консенсус, єдність, законність, організація, ефективність, стабільність, ніж у тих — де в політиці відсутні ці риси» [37, с. 29].

Безумовно існує певна недовіра до консенсусу як політичного інструменту у вирішенні парламентських конфліктів. Це пов'язано з тим, що політика сприймається як споживацька форма взаємодії учасниками політичного процесу. У суспільстві є потреба в стабільному розвитку в умовах внутрішньої і зовнішньої безпеки, в стійкості та стабільності демократичних інститутів влади, оскільки затребувана консенсусна форма політичні взаємодії всіх учасників політичних відносин [34, с. 71].

Парламентський консенсус як спосіб взаємодії суб'єктів політичних відносин характеризується одностайним погодженням інтересів всіх сторін на рахунок прийняття політичного рішення, за умови демократичного представництва [19].

Парламентський консенсус в такому трактуванні вважається не як статична структура, а кожного разу оновлювальна система відпрацювання узгодження інтересів, що відображається не тільки в політичному рішенні, але й «кореспондується» інтересам тих, на кого розповсюджується це рішення [19].

Дослідження політичного консенсусу та шляхів його досягнення, особливо в трансформаційних суспільствах, є однією з визнаних проблем політичної науки.

У зв'язку з трансформаційним процесом, що відбувся наприкінці ХХ століття в країнах Центральної і Східної Європи, все це потребує вивчення нових реалій, узагальнення і аналізу досвіду виходу із кризи авторитарних систем. Досвід постсоціалістичних країн аналізується під кутом зору його застосування й до України так як, для цих країн характерним є аналогічне коло проблем. Тому актуальним є вивчення механізмів досягнення узгоджень в процесі переходу авторитарних режимів до демократичних, не тільки в суспільстві, але й парламентських та урядових інституціях.

Вирішення питань в українському парламенті на основі консенсусу супроводжується ускладненнями, так як перехідний період характеризується складністю протікання процесів (політичних, економічних,

фінансових, інформаційних) у державі. Законі України «Про стандартизацію» від 5 червня 2014 року 1315 VII року подається визначення консенсусу й визначається як: «загальна згода, що характеризується відсутністю серйозних заперечень з суттєвих питань у більшості заінтересованих сторін та досягається в результаті процедури, спрямованої на врахування думки всіх сторін і зближення розбіжних поглядів. Консенсус не обов'язково є одностайним» [2].

Українські дослідники відзначили, що в міжнародних документах консенсус визначають як:

- «відсутність будь-якого офіційного заперечення»;
- «відсутність офіційного заперечення хоча б однією зі сторін, висунутого нею та як перешкода для ухвалення рішень з розглянутого питання» [2].

Ми можемо стверджувати, що в Законі України «Про стандартизацію» визначення консенсусу є вузьким й акцентує увагу на прийнятті рішень, відразу, коли є згода більшості. А міжнародні документи й пакти зосереджують увагу на всіх точках зору, що мають бути враховані.

Якщо компроміс — угода, що досягається за допомогою взаємних поступок, то консенсус це угода, яка досягається більшістю [19].

Актуальність дослідження компромісу в політичній сфері, посилюється в силу специфічних для України обставин. Слід відзначити, що у вітчизняній науковій літературі проблема консенсусу мало розроблена, хоча конфлікт і консенсус є два важливі елементи будь-якої політичної системи. В українському суспільстві відбуваються колосальні трансформаційні процеси, змінюється структура економічних, соціальних та політичних взаємовідносин та стосунків.

Різносторонній аналіз компромісу, зумовлений, перш за все потребою пошуку нових принципових основ взаємодії політичних суб'єктів (представників уряду та парламенту, провладної більшості та опозиції), з іншого боку, — необхідністю вироблення конкретних способів врегулювання парламентських конфліктів [20, с. 247].

Поглиблення та ускладнення процесів трансформації в державі, впливає на роботу українського парламенту, крім того, виникає нагальна потреба провести політичні, військові, економічні, соціальні та освітні реформи. Саме вимоги Європейського Союзу за для інтеграції України з ЄС посприяли вирішенню конфліктів у Верховній Раді України. Й по сьогоднішній день не вирішеним залишається питання реформ більшості сфер державного управління.

Всі досягнуті у парламенті компроміси є політично дієвими. Взаємовідносини політичних суб'єктів, а в нашому випадку політичних партій, окремих депутатів, опозиції, коаліції, відзначаються протиріччями

саме в зіткненні їх інтересів. Український парламент не є винятком, адже більшість законів (законопроектів) приймається або відхиляється з підходом врахування власних інтересів.

Поняття «консенсус» викликає інтерес у дослідників, й це пов'язано з тим, що не дивлячись на різноплановість визначень, вони ототожнюють консенсус з ефективною стабільністю, рівновагою, спадкоємністю соціальної структури та демократії [19].

Консенсус в парламенті, є складний процес, що має відповідну структуру і наповнений глибоким змістом. Для суспільства в цілому консенсус (узгодженість), означає наявність певної ціннісної основи, що розділяє більшість. Для політичних сил це певні правила гри, процедури, що визнаються учасниками політичного процесу. Крім того, він виступає підґрунтям у взаємовідносинах суспільства й влади, разом з тим консенсус складає частину легітимності [19].

Політична стабільність потребує консенсусу, але консенсус можливий лише в тих випадках коли в парламенті всі політичні сили готові до співпраці, заради досягнення важливих угод, узгодження основних питань, що відповідають державним та національним інтересам.

Невідворотні розходження в думках відносно того, яку політику слід проводити, вимагають формування способів за допомогою яких групи інтересів могли б реалізувати свої прагнення (наміри) здійснювати вплив на прийняття загальнодержавних рішень. В таких умовах на рівні парламенту (політичних партій, фракцій, політичних еліт) консенсус формується відносно «правил гри», що в подальшому може стати умовою стабільності розвитку української держави [20, с. 243].

Стимулом для переходу до нового стилю поведінки у Верховній Раді України стає усвідомлена необхідність до консенсусу і самообмеження діяльності конкуруючих сторін. Відбувається це лише тоді, коли крок за кроком, відходять на задній план «непримиримі» позиції й не бажання поступатися своїми принципами, а на авансцену починають виходити політики, що стоять на позиціях здорового глузду.

Наприклад, до числа факторів, що забезпечили успіх «Пактів Монклоа» в Іспанії були:— страх перед повторенням громадянської війни;

— монархічна форма правління і персональна роль Хуана Карлоса як символ національної єдності та підтримки світового демократичного суспільства;

— лояльність католицької церкви і католицької доктрини у відношенні до демократичних цінностей [32, с. 219].

В Угорщині для досягнення парламентського консенсусу сприяли наступні фактори:

- прагматизм політичної еліти;
- толерантна політична культура, яка сформувалася ще при Яноші Кадері;
- парламентська форма правління, що полегшувала досягнення узгодженості в середині політичної еліти [32, с. 207].

Першою серед держав центральної і Східної Європи, так званий інститут «круглого столу» використала Польща, після чого вона поступово, не без зіткнень, але встала на шлях конституційного лібералізму. Досягнення процедурного (конституційного) консенсусу (Конституція Польщі була прийнята лише у 1997 році) було ускладнено своєрідним «синдромом непогодженості», тобто не готовністю до компромісів, що було обумовлено історичними особливостями польської політичної еліти; неоднозначною роллю католицької церкви в країні; низькою правовою культурою, що відбилося на роботі сейму.

Слід відзначити, що процедурний консенсус — готовність політичних суб'єктів дотримуватися правил політичної боротьби, що встановлені конституцією й готовність використовувати демократичні процедури при вирішенні конфліктів [25, с. 76].

Для українського парламенту, стосовно процедурного консенсусу, варто відмітити приклад Польщі, а саме процедурний консенсус між основними політичними гравцями досягався під час роботи національного «круглого столу» влади та опозиції [39, с.119].

Наприклад, в Болгарії керівна БКП сама ініціювала проведення реформ для мирного рішення проблем і врегулювання протиріч, що накопились. Завдяки чому вона зберегла свої позиції і вплив на суспільство. Демократична опозиція не змогла нанести Болгарській Соціалістичній Партії «нещівного» удару на перших демократичних виборах, так як це відбулося в інших країнах Центральної і Східної Європи. Відносна рівно вага цих двох ключових сил сприяла формуванню біполярної системи, що не характеризується стійкістю, про що засвідчила урядова кризи.

Що стосується сучасної України, то слід визнати, що ні на одному із трьох рівнів (еліти — партії — населення) не вдається досягти консенсусу, тому що суспільство надзвичайно поляризоване та політизоване, а встановлення консенсусних стосунків є процесом довготривалим.

Базові основи консенсусу не визрівають в надрах демократичних режимів, а створюються в результаті ціленаправленої політики, яка проводиться новими методами [50, с. 127].

В Україні зазначена проблема, а саме врегулювання парламентського конфлікту, зводиться до питання: чи можливо привнести в українську, як політичну, так і парламентську практику формальні демократичні

процедури? Відповідь лежить в площині подолання звичок, стилю життя та мислення, у викоріненні попередньої політичної культури (культури відчуження), що характеризується перетворенням діяльності людини і її результатів в самостійну силу, яка одночасно і панує над нею й ворожа їй, та про що писали Г.Алмонд, С. Верба, Е. Фромм, А. Маслоу. Така культура сформувалась за довгі роки тоталітаризму в українському соціумі. Крім того, слід враховувати відсутність досвіду у вирішенні парламентських конфліктів в Україні.

Можливість досягнення консенсусу в українському парламенті залежить від політики еліт, а вітчизняним реформаторам слід нагадати, що досягнення демократичних перетворень вимагає обережності та поступовості й це пов'язано з тим, що радикальні кроки є небезпечними: вони руйнують базові цінності певних груп й це може призвести до ускладнення конфліктів [50, с. 130].

Без сумніву, самотутні, національно культурні традиції накладають глибокий відбиток на формування консенсусу в Україні, що не має достатнього досвіду в забезпеченні врегулювання парламентських конфліктів. В Україні відсутні (на відміну від Польщі, Чехії, Угорщини, Литви) відповідні соціокультурні й історичні передумови демократії, це не виключає можливість еволюційного розвитку українського суспільства шляхом реформ та встановлення ефективних способів врегулювання парламентських конфліктів. На наш погляд, свідченням тому є досвід зарубіжних країн, таких як Іспанія, Чилі, Португалія, що зуміли здійснити плавний перехід від політичної диктатури до демократії.

Для реалізації принципів терпимості в парламенті важливо зосередити зусилля на тому, щоб мінімізувати наслідки кризових явищ, подолати або пом'якшити пов'язані з ними прояви не стабільності в різних сферах: політичній, фінансовій, економічній, соціальній. Узгодити процес напруженості дозволяє погодження і поєднання інтересів різноманітних груп інтересів [9, с. 343].

В дослідженні виникнення, функціонування та врегулюванні парламентських конфліктів ми з'ясували, що в українському парламенті центральне місце займають інтереси та конфлікт інтересів. Узгодженість інтересів у Верховній Раді України трактується:

— по-перше, як об'єднана загальними цілями свідомо діяльності суб'єктів, для вирішення загальних задач розвитку і удосконалення суспільства;

— по-друге, як узгоджена політика вироблення спільних норм і правил цивілізаційної, демократичної взаємодії різних за ідеологією політичних партій, груп інтересів та еліт;

— по-третє, як збереження «простих» загальнолюдських норм і правил боротьби в парламенті, що заохочує до певної поступливості у відносинах між людьми [19].

Слід відзначити, що консенсус — це спосіб взаємодії суб'єктів політичних відносин, яка характеризується одностайним узгодженням інтересів всіх сторін з приводу прийняття політичних рішень в умовах демократичного представництва [29, с. 112].

Консенсус в такому трактуванні розглядається не як статична структура, а як система вироблення узгодженого інтересу, що виражається у формі політичного рішення. В даному випадку виключається «нерозуміння» або «недорозуміння» значення політичного консенсусу в парламентському конфлікті й скептичне відношення та критичні оцінки в адресу консенсусу як практично, мало прийняттого способу взаємодії в існуючій політичній системі України [10, с.355]. Таке трактування ми відносимо до недоліків самої політичної системи, а не консенсусу.

Крім того, зазначимо, що конкурента платформа в політиці також не сприяє встановленню консенсусної форми взаємодії в парламенті, так взаєморозуміння, що досягається в процесі консенсусу конкуруючими політичними силами може обернутися компромісом, змовою й розподілом сфер впливу [27, с.78].

В конкурентній системі відносин консенсусна парадигма зазнає фіаско практично з тієї ж причини: цілі конкуруючих сторін в парламенті завжди лежать в площині успіху, а не взаємодії, тобто політичні конкуренти орієнтовані на досягнення своєї мети за допомогою різних методів [27, с.84].

Джей Фолберг та Елісон Тейлор в своїй праці «Медіація. Керівництво по вирішенні конфліктів без судового втручання», відзначили: орієнтоване на консенсус вирішення конфліктів в політичній сфері можливе за певних вимог, а саме:

- мають бути чітко ідентифіковані сторони конфлікту;
- вони повинні бути наділені функціями, що викликатимуть позитивні зміни й дадуть можливість залучати інші політичні сили (мова йде про позафракційних депутатів);
- всі сторони конфлікту мають бажання вести переговори про врегулювання конфлікту і прийти до згоди, хоча б з одного із спірних пунктів;
- переговори через представників конфліктуючих сторін, мають бути визнані, а їх співпраця повинна бути безперервною;
- представники конфліктуючих сторін повинні вести переговори в рамках, що попередньо були встановлені;
- необхідно мати певний ступінь довіри до процесу переговорів й здатності їх учасників вести переговори;

— необхідно забезпечити зворотний зв'язок з представниками різноманітних політичних сил [193, с. 194].

Політична участь і політичне представництво як показав порівняльний аналіз, — найкраща платформа для становлення консенсусних форм політичної взаємодії в парламенті. З одного боку політична участь сприяє вираженню максимального кола інтересів політично активної частини парламенту, з іншої сторони — політичне представництво забезпечує необхідне кваліфіковане розуміння і узагальнення різнорідних інтересів й втілення їх в релевантних формулах [20, с. 207].

Парламентський консенсус в політичній сфері й в конфліктології трактується по різному: в першому випадку він розглядається з точки зору певних базових цінностей та норм; в другому — він виходить за рамки норм і цінностей [20, с.246].

Це можна пояснити тим, що дається спільна згода щодо процесу прийняття рішень, при умові, що меншість готова прийняти пропозиції більшості у відкритому політичному виклику.

Визначимо, що консенсус це ні в якому випадку не одностайне погодження вирішення проблеми, бо повного й вичерпного поєднання й узгодження різних точок зору учасників процесу при прийнятті рішень не передбачається [20, с. 51]. Адже умовами консенсусу є відсутність прямих протиріч й дозволяється нейтралітет, а в окремих випадках допускаються окремі уточнення (інколи певні застереження) стосовно відповідних рішень. Важливим є той факт, що консенсус це не рішення більшості й пов'язано це з тим, що консенсус може не співпадати з негативною позицією хоча б з однією зі сторін учасників конфлікту.

Важливою характерною рисою парламентського конфлікту є те, що він дає змогу конфліктуючим сторонам виробити способи за допомогою яких можна вирішити протиріччя. Це відбувається:

- по-перше — за допомогою законодавства й системи правових відносин;
- по-друге — за допомогою принципів представницької демократії;
- по-третє, на основі моделі демократичної згоди, яка характеризується тим, що заснована на консенсусі та розподілі влади і обмежує вплив більшості [19].

Слід відзначити, що в зарубіжних країнах вирішення проблем усунення протиріч та прийняття рішень за допомогою консенсусу, охоплює в собі інтереси всіх депутатських груп та фракцій. Й це пов'язано з тим, що всі депутатські групи, фракції, тобто і депутатська більшість й меншість повинні враховувати інтереси всіх верств населення. Адже, парламентський консенсус є основою демократії в суспільстві й для парламентаріїв важливою є думка громадськості.

Крім того, це ще й пов'язано з тим, що всі рішення, які приймаються в парламенті, мають не аби який вплив на суспільство, породжуючи суперечливу громадську думку, тому конфлікт, який виникає в парламенті може стимулювати виникнення конфлікту в соціумі.

Консенсусний парламентський метод паралельно з позитивними сторонами несе в собі й певні нюанси (особливості), що прив'язані до політичної культури й парламентської культури, зокрема:

— це стосується процесу постійного та багаторазового узгодження позицій супротивників, які можуть характеризуватися як такі, що штучно зтягуються однією зі сторін;

— виникає ситуація, коли одна із сторін, може дати старт для прийняття не правових рішень, або ж зтягувати процес у прийнятті необхідних суспільству законів/законопроектів [20, с. 58].

Такі контраверсії (розбіжності) характерні для парламентського консенсусу.

В «less developed countries» можуть приймати політичні рішення та законопроекти, що є необґрунтованими або невчасними, аби приховати масштаби парламентського конфлікту, замаскувавши свої дії консенсусом [50, с.128].

Зазначимо, що всі консенсусні операції повинні включати повне панування однієї із сторін й паралельно з цим, забезпечити використання об'єктивних параметрів оцінки парламентських ситуацій [20, с. 214].

Науковці Сполучених Штатів Америки та Канади схиляються до того, що найбільш ефективним способом вирішення парламентського конфлікту є парламентські дебати, хоча у Верховній Раді України такий спосіб не прийнято застосовувати.

На нашу думку, парламентські дебати є найефективнішим засобом та формою контролю над роботою не тільки парламенту, але й урядових структур. Тому досвід застосування механізмів парламентських дебатів у європейських парламентах є досить поширеним, тому доречним буде впровадження таких здобутків (знань, умінь, навичок, практик, традицій) в роботі українського парламенту.

Парламентські дебати направлені на вирішення конфліктів, що виникають в парламенті за допомогою критики, порад, настанов, перегляду позицій. Такі дискусії дійсно є популярними в більшості країн світу і допомагають тримати парламент в «тонусі» й сприяють вирішенню питань, які є спірними.

Крім того, парламентські дебати розглядаються як певна форма контролю над діяльністю парламенту.

На думку Петера Есаіассона, в сучасному суспільстві дебати відбуваються не лише в парламентах, але й в політичних шоу між політичними опонентами. В кожному з наведених прикладів під дебатами варто розуміти суперечки та обговорення питань при наявності різних точок зору, думок і поглядів [24, с. 451].

З поміж комплексу питань організації діяльності парламенту чи не найсуттєвіше значення мають ті, що пов'язані з парламентськими дебатами.

Як свідчить аналіз існуючої практики, труднощі в їх вирішенні пояснюються тим, що дебати привертають до себе найбільшу увагу публіки, а тому вимагають від керівництва парламенту (палат) подвоєння зусиль щодо недопущення інцидентів і порушень встановленого регламенту. Водночас дебати служать важливим механізмом формування змісту парламентського акту, який являє собою компромісне рішення, що примирює різні точки зору. В силу цього, вирішення проблеми «правильної» організації дебатів найбезпосередніше впливає на ефективність роботи парламенту й в цілому — на імідж парламенту [41, с. 453].

Водночас не можна не бачити того, що у нових парламентах ще остаточно не створені «писані» й «неписані» правила ведення дебатів. В Україні, наприклад, за роки незалежності Верховна Рада керувалася у своїй роботі Тимчасовим регламентом, Регламентом 1994 року, і довгий час він знаходився у стадії розробки. А як відомо, парламент, Регламент якого періодично змінюється, не можна вважати достатньо організованим [12].

10 лютого 2010 року був прийнятий «Закон про Регламент Верховної Ради України», де визначалися:

- організація роботи Верховної Ради України;
- підготовка та організація розгляду питань на сесії Верховної Ради України;
- організація та ведення пленарних засідань Верховної Ради України;
- порядок виступів і надання слова на пленарних засіданнях Верховної Ради України;
- організація голосування на пленарних засіданнях Верховної Ради України;
- дотримання дисципліни та норм етики на пленарних засіданнях Верховної Ради України;
- формування депутатських фракцій [12].

В даному контексті варто відмітити, що порушення вищезазначених положень «Закону про Регламент Верховної Ради України» призводить або до створення нового парламентського конфлікту, або до загострення вже існуючого парламентського конфлікту [12].

На відміну від українського парламенту, наприклад, дотримання регламенту в Польському Сеймі (нижня палата), є показником демократичності, прагнення до стабілізації держави на політичній арені.

В науковій літературі існує низка визначень поняття «парламентські дебати». Зокрема, вітчизняна дослідниця Г. Зеленько, відзначає, що парламентські дебати — це законодавчо визначена форма парламентського контролю, що полягає в обговоренні парламентаріями питань, які стосуються всіх сфер життя суспільства, проектів законів, постанов резолюцій, діяльності уряду, державних програм та звітів про їх виконання, доповідей президента, звернень, заяв та інших документів політичного характеру на пленарному засіданні парламенту, палати парламенту. Процедура проведення парламентських дебатів визначається регламентом парламенту, і їй, як правило, передує депутатський запит [15, с. 15].

В зарубіжній науковій літературі парламентські дебати — це слухання в парламенті, коли представники коаліції та уряду намагаються переконати присутніх, а саме депутатів та представників уряду, що законопроект (закон), який у подальшому вирішить проблеми, наприклад економічні або політичні, має бути ухвалений, а опозиція — довести, що його варто не приймати і по можливості запропонувати свій варіант вирішення проблеми [18, с. 47].

Важливим є те, що роль опозиції в парламентських дебатах не лише спростувати плани уряду, за умови, що ці плани послідовно висвітлюють тему та дійсно є актуальними, але й пропонувати альтернативні.

В даному випадку слід відмітити межі парламентських дебатів.

По-перше, дебати не впливають на зміст законопроекту, оскільки не розглядаються ні окремі статті, ні будь-які поправки до нього. Друге читання в даному випадку може закінчуватись або схваленням законопроекту і направленням в комітет для детального розгляду, або відхиленням.

По-друге, під час дебатів депутатам надано право пропонувати поправки до законопроекту, проте таке право надається тільки членам тих комітетів, які володіють предметною компетенцією стосовно законопроекту. У випадку їхнього схвалення більшістю присутніх членів парламенту — поправки вносяться до тексту законопроекту [18, с. 74].

Наприклад, майже в усіх державах у структурі парламентів створені відповідні комітети (комісії) з бюджетно-фінансових питань, що здійснюють (чинять) критичний вплив не тільки на характер дебатів у палатах, а в цілому на увесь процес прийняття бюджету. Іноді до їх повноважень відносять і контроль за сферою бюджетно-фінансової діяльності уряду.

Головним завданням опозиції у британському парламенті, під час дебатів є створення конфлікту цінностей [45, с. 513]. Варто відзначити, що

конфлікт цінностей — це зіткнення різних орієнтацій, наприклад консерваторів з лібералами. Саме парламент Великої Британії, — є прикладом проведення парламентських дебатів. З чого ми можемо зробити висновки, що Великобританія є «зразковою державою» у практиці застосування дебатів на політичній арені за допомогою яких приймаються важливі політичні рішення. На відміну від британських парламентських дебатів, американські парламентські дебати, відрізняються «американською експресивністю» (мова йде про американську безпосередність та прямоту).

В «developing countries» парламентські дебати допомагають залагодити парламентський конфлікт, або принаймні, вчасно виявити його прояви й не допустити його поглиблення. Крім того, парламентські дебати допомагають сформулювати нові завдання для роботи парламенту при цьому враховуючи думку як більшості, так і опозиції.

В світовій парламентській практиці такі правила та прийоми вельми поширені. Варто відзначити, що парламентська більшість і представники уряду мають значні переваги, але враховуючи виборців, яких представляє меншість, вони змушені брати думку опозиції до уваги [45, с. 117].

Наприклад, в правилах палати общин Федерального парламенту Канади існують прийоми закриття дебатів. Вони ґрунтуються на тому, що на будь-якому етапі розгляду питання, державні посадові особи, що внесли завчасно питання до регламенту, можуть завершити його обговорення, на певний час, без об'яви перерви в роботі парламенті. У випадку прийняття такої пропозиції суттєво змінюється процедура розгляду питання: час скорочення й рішення «приймається не залежно від стадії розгляду питання» [45, с. 119]. Варто відзначити, будь-яка процедура, завершуючи або обмежуючи в часі дебати в законодавчому органі, закінчується тим, що пропозиція ставиться на голосування, навіть якщо учасники дебатів мають бажання ще виступати.

В дії, дебати по законопроекті, що проводяться після доповіді представника комітету, обмежені змістом доповіді й основними принципами Білля. Тривалість дебатів, а також розподілення часу між фракціями встановлюються «дорадчим комітетом» з парламентських дебатів, рішення якого затверджується палатою [50, с. 124].

У демократичних державах існують правила і прийоми ведення парламентських дебатів. Їх особливістю є те, що вони застосовуються в певних випадках, коли відбуваються громадські або парламентські слухання при умові подолання заперечень опозиції й врегулювання спірних ситуацій.

У світовій практиці такі прийоми є розповсюдженими:

- в основному це способи обмеження дебатів;
- повне припинення на користь парламентської більшості, або уряду [45, 74].

Вважається, що закриття дебатів є ефективним засобом в руках уряду проти опозиції, і опозиція, як правило, знаходить власні методи затягування або провалу дебатів з урядових законопроектів у рамках регламенту [18, с. 18].

По закінченні дебатів конфлікт може вирішитися на користь коаліції (уряду) чи опозиції, або ж представники парламенту приходять до спільного узгодженого рішення [45, с. 74].

Основні задачі парламентських дебатів такі:

- обговорення суспільних проблем, що викликають суперечки в парламенті;
- розвиток комунікативних взаємодій в парламенті;
- розширення змісту законопроектів та обговорення зауважень;
- вирішення парламентських конфліктів «мирними шляхами»;
- розширення ймовірних напрямів розвитку [45, с. 101].

Під час політичних дискусій розглядається практика застосування конкретних позицій за для вирішення проблем. Парламентська більшість або прем'єр-міністр мають надати звіт та повну інформацію про переваги та перспективи будь-якого нормативного документу.

Уряд та коаліція, що відстоюють запропоновану тему, пропонують особливий план для досягнення цілей зазначених в темі та доводять, що даний план найбільш ефективний. Тому, в політичних дискусіях суперечки відбуваються переважно із законопроектів, а цінності відходять в іншу площину [455, с. 108].

Науковці умовно поділяють дискусії на «світлі» й «темні».

«Світлі» дискусії — дискусії, під час яких уряд намагається переконати депутатів в своїй перевазі за допомогою логічних роздумів [26, с.424].

«Темні» дискусії — дискусії, під час яких уряд намагається переконати в своїй перевазі за допомогою емоцій [26, с. 425]. В багатьох парламентах світу застосовується процедура інтерпеляції, що ініціює проведення обов'язкових слухань в парламенті (Іспанія, Словенія, Франція, Швеція, Швейцарія, Італія, Фінляндія). З точки зору, юридичної техніки, інтерпеляція — це сформульована одним або групою депутатів і подана в письмовій формі вимога до окремого міністра чи глави уряду дати пояснення з приводу дій департаменту, або з питань загальної політики, тобто планування проведення парламентських дебатів.

Інтерпеляції властиві наступні риси:

- по-перше, вона включає всіх у загальні дебати;
- по-друге — несе у собі політичні санкції, через те, що дебати завершуються голосуванням резолюції, яка висловлює задоволення або незадоволення парламенту роз'ясненням, що дав уряд.

Застосування стратегії «тотального заперечення», вважається не гнучкою стратегією опонування, тоді коли парламентська більшість чи опозиція намагаються оспорити всі пропозиції суперників [45, с. 210].

Російські дослідники парламентських дебатів, стверджують, що такі дискусії лише прерогатива політиків (парламентські дискусії, політичні ток-шоу), а для інших — лише спроба показати свою перевагу, наприклад для політичних журналістів [8, с. 19].

У багатьох країнах діє система постійних спеціалізованих комітетів (комісій). Вони називаються постійними, оскільки їх обирають (інколи призначають) на увесь період легіслатури (періоду діяльності вибраного представницького органу) даного парламенту, або на період сесії.

На практиці ця різниця не має істотного значення, оскільки формування цих робочих органів на початку кожної сесії, як правило, не призводить до значних змін у їх складі. Звичайно, більш тривалий строк їх існування, а також їх стабільний і компетентний склад дозволяє членам комітетів (комісій) більш досконаліше вивчити питання, що знаходяться в їх віданні, а значить, і в посиленні ролі цих робочих органів у парламентських дебатах [8, с.261].

Система постійних комітетів (комісій) сприяє реалізації в практичній площині теоретичного принципу, згідно з яким усі члени палати (парламенту) беруть участь у дебатах з кожного питання.

Американські законодавчі комітети відрізняються наступними особливостями:

- кожен комітет володіє визначеною предметною компетенцією, тобто є спеціалізованим;
- всі законодавчі комітети — постійно діючі органи, які створюються палатами на весь термін повноважень;
- у відношенні Біллей, що поступили на розгляд, вони наділені необхідними повноваженнями [53, с. 315].

В російській науковій літературі, парламентські дебати та телевізійні, найчастіше вважаються тотожними, адже в одних й інших приймають участь політики.

Наприклад, телевізійні дебати, «зіштовхують» між собою професіоналів, представляють собою боротьбу в формі, «театралізованого і ритуалізованого зіткнення» [18, с. 17]. Але варто відзначити, що телеві-

зійні дебати не вирішують питання порядку денного, вони можуть нести елементи прогнозу та аналізу політичних ситуацій.

Парламентські дебати, як вище зазначалося, безпосередньо вирішують суперечки, що виникли в парламенті, а також надають можливість налагодити співпрацю між опозицією та більшістю.

В будь-якому парламентському конфлікті — чи дебати в парламенті, чи (наприклад) переговори уряду з протестувальниками — владні структури і особи, які їх уособлюють підкреслюють не різницю інтересів, що призвели до конфлікту, а те загальне, що складає їх систему відносин.

Значна кількість учасників парламентських дебатів, свідомо (але не рідно й усвідомлено), намагаються підмінити поставлені на обговорення питання, або при певних умовах, спростувати їх [45, с.81]. Пов'язано, це з тим, що суть та призначення парламентських дебатів не лише в тому, щоб в процесі дискусії знайти спільні точки зору, але й і в прагненні відзначити свої позиції, здійснивши вплив на виборців, що слідкують за ходом дискусії [45, с.87].

Варто не погодитися з М. Хеттіхом в тому плані, що реальні перемовини і підготовка рішення, прийняттям якого завершуються дебати, а разом з тим може завершитись — конфліктом [47, с. 47].

Тому, парламентські дебати — це законодавчо окреслена форма парламентського контролю, спосіб спрямований на врегулювання відносин між опозицією, коаліцією та урядом, що базується на вирішенні загальнодержавних питань шляхом дискурсу (виступів, роздумів) державних представників.

Одним із основних способів врегулювання парламентського конфлікту є політичний діалог як певне й попереднє узгодження позицій.

Діалог в політиці розглядається як демократична форма спілкування людей як однодумців, так і представників — з різним світоглядом і політичними орієнтирами, в пошуках прийнятних рішень у різноманітних соціально-економічних, політичних й культурних завданнях, і вироблення узгоджених дій, кроків, акцій [1, с. 103].

Такий діалог набуває особливої значимості в умовах демократичного суспільства при наявності в ньому плюралізму думок, боротьби альтернативних ідей й концепцій. В той же час, як форма спілкування, діалог вимагає різносторонніх й глибоких знань, компетентності, культури, витримки та поваги до різних точок зору.

Форми політичного діалогу різноманітні, — від суперечки, до широкого обміну думками не тільки в парламенті, а й в засобах масової інформації.

Суперечки, особливо в українському парламенті є явищем звичним. Хоча варто відзначити, що А. Фердросс заперечує термін «політична су-

перечка», відзначаючи, що політичні суперечки є суто правовими суперечками [35, с. 517].

На відміну від А. Фердросса, деякі дослідники вважають, що саме політична суперечка є найбільш складною й вирішується лише політичними засобами, тобто за допомогою парламентського діалогу.

Особливість політичних суперечок полягає в тому, що вони можуть розв'язати конфлікт не лише на парламентському рівні, але й на урядовому, наприклад, коли перед депутатами Верховної Ради України звітують міністри, голова Національного Банку України чи Генеральний прокурор.

На відміну від суперечок, «обмін думками» дає змогу вирішити парламентський конфлікт одним із запропонованих нами способів, не порушуючи норми депутатської етики, що засвідчує про дотримання демократичних цінностей та інтересів.

Враховуючи особливості українського парламенту, парламентський діалог переходить в популізм, де таким способом одна політична сила намагається отримати перевагу над іншою.

Мета діалогу — в'яснення суті явищ, процесів, точок зору, досягнення згодженості з питань, що розглядаються, а головне — здійснити узгоджені дії з метою стабілізації ситуації.

Ми вважаємо, що такий спосіб вирішення парламентських конфліктів як парламентський діалог, притаманний лише «developing countries». Такі держави є як економічно, так і політично стабільними їм притаманний високий розвиток культури, й політичної, зокрема.

На нашу думку, парламентський діалог — це спільний діалог між парламентською більшістю та опозицією, який надає можливості обговорення питань, що пов'язані з подальшими напрямками діяльності як парламенту в цілому, так і комітетів, зокрема. Разом з тим парламентський діалог дозволяє вирішити парламентський конфлікт без застосування способів, що мають «чіткі правила та законодавчо обмежені дії».

Під час парламентського діалогу парламентарі можуть прийняти спільне рішення щодо розподілу комітетів та разом з тим визначити першопочаткові кроки щодо подальшої діяльності як парламенту, так і комітетів.

В сфері української політики та діяльності парламенту, парламентський діалог, можна визначити як певне попереднє узгодження діяльності парламенту та комітетів. Варто зазначити, що не завжди парламентський діалог призводить до повного вирішення конфлікту або поставлених перед депутатами вимог, адже попередні домовленості не візуються [1, с. 19].

Відзначимо, парламентський діалог — це спільний діалог, між парламентською більшістю та опозицією, з метою окреслити подальшу не

лише співпрацю в парламенті, але й паралельно співпрацю між коаліцією та опозицією та намітити подальші напрями діяльності роботи комітетів у парламенті.

Парламентські переговори є наступним способом вирішення парламентського конфлікту.

Парламентські переговори перш за все передбачають:

- взаємне з'ясування позицій сторін;
- виявлення зони та рівня конфронтаційних (протидорств) претензій (зазіхань);
- виявлення умов компромісу чи консенсусу;
- знаходження неконфронтаційного поля (його цінностей, зони взаємних поступок);
- виявлення предмету спільних поступок з метою послаблення конфлікту або недопущення його зриву в деструктивну фазу;
- визначення міри та форми гарантії досягнутої згоди [8, с.26].

Як відзначають російські дослідники, умовами парламентських переговорів є встановлене взаєморозуміння:

- перш за все, це понятійно-термінологічний апарат переговорного спілкування на принципах стриманості та прагнення зрозуміти та «почути» опонента;
- по-друге, за допомогою застосування ритуалів та знакової системи (символічної мови) у переговорному процесі та використання етичних норм та дотримання культури поведінки;
- по-третє, зближення перцептивних образів, тобто конструювання таких образів, що створюються в результаті процесу сприйняття [8, с. 39].

Парламентські переговори відбуваються під час формування коаліції де політичні партії співвідносять ідеї, цілі, інтереси та ідеологічні платформи.

Під час парламентських переговорів політичні обранці оцінюють майбутній ресурсний потенціал, що в майбутньому може посприяти як виникненню парламентських конфліктів, так і загостренню відносин між політичними партіями (у разі якщо конфлікт виник під час минулого скликання).

Варто відмітити, що парламентські переговори в Україні сприятимуть, в майбутньому, об'єднанню політичних сил за спільними інтересами, що відрізняє їх від передвиборчих обіцянок.

Українська дослідниця Г. Зеленько відзначила низку недосконалостей парламентських домовленостей. Українська політична практика має безліч прикладів порушення домовленостей між політичними силами, які укладені у передвиборчий період, що дає підстави стверджувати: ці домо-

вленості укладалися лише з метою отримання голосів виборців. Також жодна з політичних домовленостей не мала довготривалого характеру, що також підірвало цінність таких моральних регуляторів життєдіяльності соціуму як порядність, обов'язковість, відповідальність [20, с. 70].

Разом з тим, після проходження до парламенту, на початку своєї діяльності, політичні сили проводять переговори, що мають вірогідність закінчитись розбіжностями з більшістю питань, які стоять на порядку денному. Враховуючи особливості парламентських виборів в Україні, варто відзначити, що політичні сили після обрання до Верховної Ради кардинально змінюють свої позиції й попередні проведені переговори, результати, — анулюються.

У Верховній Раді України парламентські переговори можуть бути латентні в тому випадку, коли вони відбуваються між однією з політичних партій та депутатами з іншої. Відзначимо, що особливо (негативною) рисою ВРУ є те, що депутати можуть переходити з однієї партії до іншої.

В такому випадку:

- по-перше, є ймовірність утворення більшості та опозиції;
- по-друге, розв'язується парламентський конфлікт між політичними партіями.

Парламентські переговори в Україні відбуваються між політичними силами, що пройшли до парламенту під час виборів за для утворення коаліції. Безумовно, одні з них є відкритими, а інші можуть носити прихований характер, адже партія, що набрала найбільший відсоток прагне задовольнити свої інтереси в повному масштабі.

Враховуючи вищезазначене, ми можемо стверджувати, що в українському парламенті функціонує три типи переговорів, які в основному переслідують наступні цілі:

- переговори з метою досягнення перерозподільної угоди. Такі переговори проводяться у випадку конфліктної ситуації коли одна із політичних партій не задоволена раніше досягнутими угодами й відповідно намагається змінити їх на свою користь, за рахунок іншої політичної сили;
- переговори з метою досягнення нової угоди. В даному випадку дві сторони не задоволені своїм положенням, що склалося в результаті раніше досягнутих положень;
- переговори, що орієнтовані на досягнення не прямих результатів [8, с. 73].

Результатами таких перемовин можуть бути:

- встановлення контактів;
- виявлення точок зору опонентів;
- здійснення впливу на інші політичні сили.

Подібні переговори називають політичними консультаціями [8, с. 82].

На сьогоднішній день, досить поширеним способом вирішення парламентських конфліктів є медіація.

Зарубіжний дослідник Дж. Хейнс, відзначив, що медіація — це метод врегулювання конфліктів, який був розроблений в 60-ті та 70-ті роки у Сполучених Штатах Америки і успішно використовується у вирішенні політичних конфліктів [46, с. 183].

Медіація — це один із способів до вирішення конфлікту в залежності від типу конфлікту, особистостей, суб'єктів конфлікту й зовнішніх обставин.

Зазначимо, що в медіації результат залежить від сторін конфлікту. Сторона, що вирішує конфлікт має більше свободи, і це пов'язане з тим, що вона не керується встановленими нормами.

Саме модель переговорів лежить в основі процесу медіації. Базовою умовою медіації при врегулюванні парламентських конфліктів є обов'язкова присутність, а значить і допомога позапартійних (позапартійських) — третіх осіб.

Під час парламентського конфлікту медіаторами можуть виступати: уряд, громадяни держави, громадські організації, депутатські групи, позафракційні депутати, парламентські комітети.

Якщо прямі переговори в парламенті не можливі, то кращим рішенням є переговори, які інтегровані в медіаційну технологію.

Під час парламентського конфлікту між конфліктуючими сторонами, відносини визначаються, в першу чергу, — владними інтересами [43, с. 301]. Але медіація не є способом для зміни владних інтересів, вона може лише тимчасово врегулювати конфлікт, у разі, якщо учасники конфлікту будуть до цього готові [43, с. 302].

Разом з тим, Х. Бесемер, відзначив, що медіація як спосіб вирішення парламентських конфліктів, може застосовуватися через медіаційні тренінги для комітетів: наприклад, вміння конструктивно слухати, замість словесних баталій [38, с. 16]. Зазначимо, що українські парламентарії, не мають досвіду та навичок застосування у своїй роботі технологій та механізмів медіації. Технології медіації можуть бути особливо корисними коли конфлікти є емоційними, а значить й конфлікт є деструктивний, що часто трапляється в українському парламенті (часті бійки, словесні погрози).

Висновок

Встановлено, що основними способами врегулювання парламентських конфліктів, є: парламентський діалог; парламентські переговори;

консенсус; компроміс; парламентські дебати; медіація. Виокремлені способи врегулювання парламентських конфліктів застосовуються в парламентах таких держав, як Канада, США, Велика Британія, Німеччина, Індія, Польща.

Під час парламентського конфлікту — вигідною позицією може бути та, де політична фракція відходить від своїх переконань заради компромісу чи консенсусу. Парламентські переговори в українському парламенті, відбуваються лише задля задоволення власних інтересів та створення коаліції, з метою контролю ресурсного потенціалу держави. Відзначено, що парламентські переговори, в українському парламенті є латентними, тобто коли створюється коаліція, або при переході депутата з однієї політичної партії в іншу.

Визначено, що парламентський діалог — це спільний діалог між парламентською більшістю та опозицією, що дає змогу обговорити подальшу діяльність парламенту та співпрацю між коаліцією та опозицією, визначити подальші напрями діяльності парламенту та його комітетів.

Встановлено, що парламентські дебати є складним способом врегулювання парламентських конфліктів в Україні, адже вимагають дотримання Регламенту.

Було з'ясовано, що парламентські дебати — це визначена форма парламентського контролю, що полягає в обговоренні парламентаріями питань, що стосуються всіх сфер життя суспільства.

На основі аналізу зарубіжної практики, встановлено, що роль опозиції в парламентських дебатах не лише заперечувати коаліційній більшості та уряду, стосовно обговорення існуючих питань, але й пропонувати альтернативні шляхи вирішення.

Виявлено, що парламентські дебати допомагають у вирішенні парламентського конфлікту, якщо він «присутній», або не допускають його виникнення. В демократично розвинених державах парламентські дебати дають змогу сформулювати основні завдання парламенту, враховуючи думку як більшості, так і меншості.

Було встановлено, що медіація зі всіма своїми недоліками й перевагами базується на моделі переговорів: її особливістю є те, що при вирішенні конфлікту необхідною умовою є присутність і допомога позапартійних третіх сил.

На основі порівняльного аналізу, роботи світових парламентів, були запропоновані ефективні способи врегулювання парламентських конфліктів у Верховній Раді України. На основі аналізу способів вирішення парламентських конфліктів, надані рекомендації, що дозволять врегулювати парламентські конфлікти у сучасній Україні .

Як вже було, встановлено, що парламентські дебати є одним з найрезультативніших способів та форм контролю над діяльністю та роботою не тільки парламенту, але й уряду, адже вони характеризуються відкритим процесом. Тому український парламент має звернути увагу на даний спосіб врегулювання парламентських конфліктів й притримуватись правил їх проведення.

Недоліки українського законодавства, впливають на вирішення парламентських конфліктів, адже в правовому контексті поняття «конфлікт» його особливості протікання та способи вирішення не відзначені. В ході дисертаційного дослідження, було встановлено, що способи вирішення, парламентських конфліктів, конфліктів між парламентом та урядом є визначеними та зафіксованими у багатьох світових Конституціях та нормативних актах. Встановлено, що способи врегулювання парламентських конфліктів в українському парламенті є вузькими за своєю направленістю, адже в Законі України «Про стандартизацію» від 17 травня 2001 року подається визначення консенсусу, й визначається, як: «загальна згода, котра характеризується відсутністю серйозних заперечень по суттєвих питаннях у більшості заінтересованих сторін та досягається в результаті процедури спрямованої на врахування думки всіх сторін та зближення розбіжних точок зору». Інші способи врегулювання конфліктів в нормативних актах та законах не подаються. Таким, чином законодавчому органу України слід розширити законодавчу базу врегулювання парламентських конфліктів.

Кожний із зазначених способів вирішення конфліктів має ряд переваг, недоліків й обмежень. Зазначенні способи є ефективними для вирішення конфліктів у парламентських структурах. Але найбільш ефективним є комплексне застосування різноманітних способи в залежності від конкретних умов протікання конфлікту та його характеру. В будь-якому випадку вибір конкретних способи врегулювання та вирішення конфліктів повинен запобігти насильницькій стадії розвитку конфлікту й привести до врегулювання протиріч, зниженню рівня протистояння сторін і переходу до пошуку сумісного рішення проблем.

Список використаних джерел

1. Альтернативні підходи до розв'язання конфліктів: теорія і практика застосування / Н. Гайдук, І. Сенюта, О. Бік, Х. Герешко. — Львів:ПАІС., 2007. — 206 с.
2. Арндт Х. Джерела тоталітаризму / Арндт Ханна [Пер. з англ.] — К. : Дух і Літера, 2005, 584 с.

3. Батрименко О. В. Особливості сучасних збройно-політичних конфліктів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / О.В. Батрименко. — Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2006. — 18 с.

4. Бронніков В. Д., Степаненко О. Г. Конфлікти коаліцій як умова нестабільності парламенту в Україні/ Бронніков В. Д., Степаненко О. Г. — Наукові праці. Політологія. Випуск 170. Том 182. — С.5—8.

5. Бусленко В. В. Політичний компроміс між владою та опозицією в умовах переходу до демократії (на прикладі країн Вишеградської групи)/ Бусленко В. В. — Панорама політичних студій: Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету, Випуск 10, 2013, — с. 114—122.

6. Бусленко В. В. Досягнення консенсусу між владою та опозицією в контексті процесів євроінтеграції (зарубіжний досвід та українські реалії) / В. В. Бусленко. — Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер.: Політологія, 2010. Т.131, Вип.118. — С.88—92.

7. Гірник А. М. Управління конфліктом (соціально психологічний аспект) / А. Гірник. — Світ безпеки, 1996. — №9. — С.27—44

8. Глухова А. В. Политические конфликты: основания, типология, динамика (теоретико методологический анализ) [Монография] / Глухова А. В. — М., 2010. — 280 с. Глухова А.В. Политические вызовы перед глобальными конфликтами (к феномену «оранжевых революций») / Глухова А.В. — Региональные конфликты в контексте глобализации и становления культуры мира. Москва — Ставрополь: СГУ, 2006. — С. 100—116.

9. Григор О. Консенсус как технология решения внутривполитических и внешнеполитических противоречий/ Григор О.О. — Гілея, 2015. — Вип. 97. — с.352—356.

10. Гудков Д.В. Конфлікт інтересів та шляхи його врегулювання в національному законодавстві / Д.В. Гудков. — Право і суспільство. — 2014. — №1—2. — С.124—128.

11. Дутчак Ж.І. Парламентська опозиція: пошук нових системних параметрів дослідження / Дутчак Ж.І. — Сучасна українська політика. Політика і політологи про неї. — Київ. Миколаїв, Вид-во «Український центр політичного менеджменту», 2009. — Вип.17. — С.176—184.

12. Закон України Про Регламент Верховної Ради України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 14—15, № 16—17, ст.133) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861_17

13. Закон України Про стандартизацію (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 31, ст.1058) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1315_18

14. Запрудский Ю. Г. Внутри конфликта / Запрудский Ю. Г. — Социс, 1993. — №7. — С. 49—54.
15. Зверинцев А.Б. Коммуникационный менеджмент / А.Б. Зверинцев. — СПб.: Питер, 1997. — 188 с.
16. Зеленько Г. І. Чи інституціоналізувалися політичні партії в Україні? / Зеленько Г. І. — Наукові записки ІПіЕНД ім.І.Ф.Кураса, 2011. — Вип.3(53). — С.57—71.
17. Жекало Г. І. Особливості політичних протиріч та конфліктів у сучасній Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lgiki.com.ua/q-i-zhekalov-m-ivano-frankivsk-osoblivosti-politichnih-protirich-ta-konfliktiv-u-suchasniy-ukrayini>
18. Жекало Г. І. Основні підходи до визначення поняття «конфлікт» / Г.Жекало. — Схід, 2015 №2 (134). — С.62—65.
19. Кибак И.А. Парламентские конфликты: подходы и способы разрешения / Кибак И.А. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://vuzirossii.ru/publ/vestnik_1_27_2012/parlamentskie_rknflikty_podkhody_i_sposoby_razresheniya/3_1_0_133
20. Кибак И.А. Психология личности депутата [Монография] / Кибак И.А. — МВД Респ.беларусь, Учреждение образования «Акад. М ва внут. Дел Респ.Беларусь.» — Минск.: Академия МВД, 2012. — 431 с.
21. Кибак И.А. Психология парламентского конфликта: проблемы и пути развития / Кибак И.А. — Общество и право. Актуальные вопросы психологии. — 2012. — №5 (42). — С.241—247.
22. Кирій С.Л. Організаційний конфлікт у публічному управлінні як індикатор необхідності змін / С.Л.Кирій. — Державне будівництво, 2014. — №2.
23. Кім К.В. Конфлікт інтересів на державній службі: правовий аспект/ К.В. Кім. — Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Право, 2014. — №1137, Вип.18. — С. 86—89.
24. Колесник К. Особливості парламентської етики в Україні [Електронний ресурс] / К. Колесник. — Право України. — 2004. — №6. — Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.net/book_z1668_page_30.html
25. Короткий оксфордський політичний словник/ [Пер. з англ.; за ред. І.Макліна, А.Макмілана]. — К.: Вид-во Соломії Павличенко «Основи», 2005. — 789 с.
26. Кудрявцев В.Н. Юридическая конфликтология [Монография] / Кудрявцев В.Н. — Москва:, Российская академия наук центр конфликтологический исследований, 1995, — 315 с.
27. Леонов Н. Онтологическая сущность конфликтов / Н. Леонов. — М. — Ярославль: Ярославский психологический вестник. РПО, 2001. — Вып.4. — С.67—72

28. Мироненко П. В. Особенности рассмотрения понятийно-категориального аппарата при осмыслении проблематики формы государственного правления / Мироненко П. В. — Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Science, II (3), Issue: 18, 2014, — С. 70—73.

29. Павловська Т. В. Політичні переговори як спосіб розв'язання політичних конфліктів / Павловська Т. В. — Вісник Київського національного університету. Філософія, політологія, 2007. — №7—8. — С.70—73.

30. Росенко М. Політичні конфлікти в Україні [Електронний ресурс]/ Марія Росенко// Віче. — 2009. — №16. Ресурс доступу: <http://www.viche.info/journal/1596/>

31. Ролз Дж. Теорія справедливості/Дж. Ролз. — Київ. «Видавництво Соломії Павличенко «ОСНОВИ», 2001, — 822 с.

32. Русинко І. Конфліктологія. Психотехнологія запобігання й управління конфліктами [Текст]/ І. Русенко. — К.: ТОВ «Професіонал», 2006. — 297 с.

33. Свиридюк Н.П. Класифікація конфліктів у професійній діяльності юриста. Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичних і політичних наук. Випуск 46. — К.: Інст держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2009. — С. 40—46

34. Ставицька О. В. Деякі особливості політичних конфліктів у контексті політичної ситуації в Україні / Державне будівництво та місцеве самоврядування, — Збірник наукових праць, — Випуск 17. — 2009. — С. 68—76.

35. Фердросс А.Международное право // Ред., авт. предисл. Г. И. Тункин, пер. с нем. Ф. А.Кублицкого, Р. Л. Нарышкиной. — М.: Иностранная литература, 1959. — 652 с.

36. Хабермас Ю. Ах, Европа. Небольшие политические сочинения. Весь мир. — 2012. — 160 с.

37. Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах/ Samuel P.Huntington / Сэмюэль Хантингтон, пер. с англ.: В. Р. Рокитянского. — М.: Прогресс традиция, 2004. — 480 с.

38. Христофер Бесемер Медиация. Посредничество в конфликтах / пер. с нем. Н.В. Маловой. — Калуга, 2004. — 176 с.

39. Чумаков А.Н. Конфликт и возможности диалога в современном мире// Диалог(Болгария) №2. — 2012. — С. 1—8.

40. D'Anieri Paul Understanding Ukrainian Politics: Power, Politics, and Institutional Design / Routledge. — 2015. — 312 p.

41. Etzioni Amitai Spirit Of Community Touchstone; 1st Touchstone edition, 1994. — 336 p.

42. Fisher, R.J., Kelman, H.C., Nan, S.A. Conflict Analysis and Resolution, In L. Huddy, D. Sears and J. Levy (eds), Oxford Handbook of Political Psychology (2nd ed.), New York: Oxford University Press(2013). — pp. 489—521.

43. Fureker B. *Sociological Perspectives on Labor Markets*. Buch. ca. Gebunden, — 2005. — 320 p.
44. Giddens A. *Classes, Power and Conflict: Classical and Contemporary Debates* University of California Press. — 1982. — 640 p.
45. Haynes, J. M., Haynes, G. L., & Fong, L. S. (2004). *Mediation: Positive Conflict Management*. Albany, NY: State University of New York Press, — 316 p.
46. Hattich M. *Grundbegriffe der Politikwissenschaft*. Darmstadt. — 1980. — 80 p.
47. Himes J. S. *Conflict and Conflict Management*. Athens, GA: University of Georgia Press. — 2008. — 271 p.
48. Lasswell Harold Dwight *Politics: Who Gets What, When, How* Literary Licensing, LLC 2011. — 274 p.
49. Leach Robert, Coxall Bill, Robins Lynton *British Politics* / Palgrave Macmillan; 2 edition, — 2011. — 512 p.
50. Lipset S. *Consensus and Conflict: Essays in Political Sociology*. Transaction Publishers. — 1985. — 383 p.
51. March J. G., Olsen J. P., *The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life*», *American Political Science Review*, 78 (1984). — pp. 734—749.
52. Newton Ken, Deth Jan W van, *Foundations of comparative politics: democracies of the modern world* Cambridge Univ. Press, 2006.
53. Charles E. Osgood, «Suggestions for Winning the Real War with Communism», «*Journal of Conflict Resolution*, Vol. 3 (1959). — pp. 295—325.
54. Radloff Bernhard *Heidegger and the question of national socialism: disclosure and gestalt* Publisher: Totonto; Buffalo: University of Toronto Press, 2007.
55. Rothman J. *Resolving Identity Based Conflict In Nations, Organizations, and Communities* Jossey Bass; -st edition 1997. — 224 p.
56. O'Brien M., Stapenhurst R., Johnston N. *Parliaments as peacebuilders in conflict affected countries* / edited by Mitchell O'Brien, Rick Stapenhurst, Niall Johnston, The World Bank Washington, D.C. — 258 p.
57. Oakeshott, M. *The Politics of Faith and the Politics of Scepticism* Yale University Press. *Selected Writings of Michael Oakeshott*. — 160 p.
58. Wald Kenneth D. *Crosses on the Ballot: Patterns of British Voter Alignment since 1885* / Princeton Legacy Library. — 2014. — 280p.

References

1. Al'ternatyvni pidkhody do rozv'yazannya konfliktiv: teoriya i praktyka zastosuvannya / N. Hayduk, I. Senyuta, O. Bik, Kh. Hereshko. — L'viv: PAIS., 2007. — 206 s.

2. Arendt Kh. Dzherela totalitaryzmu / Arendt Khanna [Per. z anhl.] — К.: Dukh i Litera, 2005, 584 s.

3. Batrymenko O. V. Osoblyvosti suchasnykh zbrojno-politychnykh konfliktiv: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. polit. nauk: spets. 23.00.02 «Politychni instytuty ta protsesy» / O.V. Batrymenko. — Kyiv. nats. unt im. T. Shevchenka. — K., 2006. — 18 s.

4. Bronnikov V. D., Stepanenko O. H. Konflikty koalitsiy yak umova nestabil'nosti parlamentu v Ukrayini/ Bronnikov V. D., Stepanenko O. H. — Naukovi pratsi. Politolohiya. Vypusk 170. Tom 182. — S.5—8.

5. Buslenko V. V. Politychnyy kompromis mizh vladoyu ta opozytsiyeyu v umovakh perekhodu do demokratiyi (na prykladi krayin Vyshehrads'koyi hrupy) / Buslenko V. V. — Panorama politychnykh studiy: Naukovyy visnyk Rivnens'koho derzhavnogo humanitarnoho universytetu, Vypusk 10, 2013. — s. 114—122.

6. Buslenko V. V. Dosyahnennya konsensusu mizh vladoyu ta opozytsiyeyu v konteksti protsesiv yevrointehratsiyi (zarubizhnyy dosvid ta ukrayins'ki realiyi) / V. V. Buslenko. — Naukovi pratsi [Chornomors'koho derzhavnogo universytetu imeni Petra Mohyly]. Ser.:Politolohiya, 2010. — T.131, Vyp.118. — S. 88—92.

7. Hirnyk A. M. Upravlinnya konfliktom (sotsial'no psykholohichnyy aspekt) /A. Hirnyk. — Svit bezpeky, 1996. — №9. — S. 27—44.

8. Hlukhova A. V. Polytycheskye konflyktu: osnovanyya, typolohyya, dynamyka (teoretyko metodolohycheskyy analiz) [Monohrafiya] / Hlukhova A. V. — M., 2010. — 280 s. Hlukhova A.V. Polytycheskye vuzovu pered hlobal'numy konflyktamy (k fenomenu «oranzhevukh revolyutsyy») / Hlukhova A.V. — Rehyonal'nye konflyktu v kontekste hlobalyzatsyy y stanovlenyya kul'turu myra. Moskva — Stavropol': S-HU, 2006. — S. 100—116.

9. Hryhor O. Konsensus kak tekhnolohyya reshenyya vnutripolytycheskykh y vneshnepolytycheskykh protyvorechyy/ Hryhor O.O. — Hileya, 2015. — Vyp. 97. — s.352—356.

10. Hudkov D.V. Konflikt interesiv ta shlyakhy yoho vrehulyuvannya v natsional'nomu zakonodavstvi / D.V. Hudkov. — Pravo i suspil'stvo. — 2014. — №1—2. — S.124—128.

11. Dutchak Zh.I. Parlament-s'ka opozytsiya: poshuk novykh systemnykh parametriv doslidzhennya / Dutchak Zh.I. — Suchasna ukrayins'ka polityka. Polityka i politolohy pro neyi. — Kyiv. Mykolayiv, Vyd-vo «Ukrayins'kyy tsentr politychnoho menedzhmentu», 2009. — Vyp.17. — S.176—184.

12. Zakon Ukrayiny Pro Rehlament Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR), 2010, № 14—15, № 16—17, st.133) [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861_17

13. Zakon Ukrainy Pro standartyzatsiyu (Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR), 2014, № 31, st.1058) [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1315_18

14. Zaprudskyy Yu. H. Vnutry konflykta / Zaprudskyy Yu. H. — Sotsys, 1993. — №7. — S. 49—54.

15. Zveryntsev A.B. Kommunykatyonnuy menedzhment / A.B. Zveryntsev. — SPb.: Pyter, 1997. — 188 s.

16. Zelen'ko H. I. Chy instytutsionalizovalysya politychni partiyi v Ukraini? / Zelen'ko H. I. — Naukovi zapysky IPIEND im.I.F.Kurasa, 2011. — Vyp.3(53). — S.57—71.

17. Zhekalo H. I. Osoblyvosti politychnykh protyrich ta konfliktiv u suchasniy Ukraini [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: <http://www.lgiki.com.ua/q-i-zhekalo-m-ivano-frankivsk-osoblyvosti-politichnih-protirich-ta-konfliktiv-u-suchasniy-ukrayini>

18. Zhekalo H. I. Osnovni pidkhody do vyznachennya ponyattya «konflikt» / H.Zhekalo. — Skhid, 2015 №2 (134). — S. 62—65.

19. Kybak Y.A. Parlament'skye konflyktu: podkhodu y sposobu razresheniya / Kybak Y.A. [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: http://vuzirosii.ru/publ/vestnik_1_27_2012/parlamentskie_rknflikty_podkhody_i_sposoby_razresheniya/3_1_0_133

20. Kybak Y.A. Psykholohyya lychnosti deputata [Monohrafiya] / Kybak Y.A. — MVD Resp.belarus', Uchrezhdenye obrazovaniya «Akad. M-va vnut. Del Resp.Belarus'». — Mynsk.: Akademya MVD, 2012. — 431 s.

21. Kybak Y.A. Psykholohyya parlament'skoho konflykta: problemu y puty razvytyya / Kybak Y.A. — Obschestvo y pravo. Aktual'nye voprosu psykholohyy. — 2012. — №5 (42). — S.241—247.

22. Kyriy S.L. Orhanizatsiyyny konflikt u publichnomu upravlinni yak indyikator neobkhidnosti zmin /S.L.Kyriy. — Derzhavne budivnytstvo, 2014. — №2.

23. Kim K.V. Konflikt interesiv na derzhavniy sluzhbi: pravovyy aspekt / K.V. Kim. — Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina. Seriya: Pravo, 2014. — №1137, Vyp.18. — S. 86—89.

24. Kolesnyk K. Osoblyvosti parlament's'koyi etyky v Ukraini [Elektronnyy resurs] / K. Kolesnyk. — Pravo Ukrainy. — 2004. — №6. — Rezhym dostupu: http://www.pravo.vuzlib.net/book_z1668_page_30.html

25. Korotkyy oksfords'kyy politychnyy slovnyk/ [Per. z anhl.; za red. I.Maklina, A.Makmilana]. — K.: Vyd-vo Solomiyi Pavlychenko «Osnovy», 2005. — 789 s.

26. Kudryavtsev V.N. Yurydycheskaya konflyktolohyya [Monohrafiya] / Kudryavtsev V.N. — Moskva:, Rossyyskaya akademya nauk tsentr konflyktolohycheskyy yssledovanyy, 1995. — 315 s.

27. Leonov N. Ontologicheskaya sushchnost' konfliktov / N. Leonov. — M. — Yaroslavl': Yaroslavskyy psikhologicheskyy vestnyk. RPO, 2001. — Vyp.4. — S.67—72

28. Myronenko P. V. Osobennosty rassmotrenyya ponyatyyno-katehoryal'noho apparata pry osmuslenyy problematyky formu hosudarstvennoho pravlennyya / Myronenko P. V. — Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Science, II (3), Issue: 18, 2014. — С. 70—73.

29. Pavlovs'ka T. V. Politychni perehovory yak sposib rozv'yazannya politychnykh konfliktiv / Pavlovs'ka T. V. — Visnyk Kyivivs'koho natsional'noho universytetu. Filosofiya, politolohiya, 2007. — №7—8. — S. 70—73.

30. Rosenko M. Politychni konflikty v Ukrayini [Elektronnyy resurs]/ Mariya Rosenko// Viche. — 2009. — №16. Resurs dostupu: <http://www.viche.info/journal/1596/>

31. Rolz Dzh. Teoriya spravedlyvosti/Dzh. Rolz. — Kyiv. «Vydavnytstvo Solomiyi Pavlychenko «OSNOVY», 2001, — 822 s.

32. Rusynko I. Konfliktolohiya. Psykhotekhnolohiya zapobihannya y upravlinnya konfliktamy [Tekst]/ I. Rusenko. — K.: TOV «Profesional», 2006. — 297 s.

33. Svyrydyuk N.P. Klyasyfikatsiya konfliktiv u profesiyniy diyal'nosti yurysta. Derzhava i pravo: Zbirnyk naukovykh prats'. Yurydychnykh i politychnykh nauk. Vypusk 46. — K.: Int derzhavy i prava im. V.M.Korets'koho NAN Ukrayiny, 2009. — S. 40—46

34. Stavys'ts'ka O. V. Deyaki osoblyvosti politychnykh konfliktiv u konteksti politychnoyi sytuatsiyi v Ukrayini / Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovrya duvannya, — Zbirnyk naukovykh prats', — Vypusk 17. — 2009. — S.68—76.

35. Ferdross A.Mezhdunarodnoe pravo // Red., avt. predysl. H. Y. Tun kyn, per. s nem. F. A.Kublytskoho, R. L. Narushkynoy. — M.: Ynostrannaya lyteratura, 1959. — 652 s.

36. Khabermas Yu. Akh, Evropa. Nebol'shye polytycheskye sochynennyya. Ves' myr. — 2012. — 160 s.

37. Khantynhton S. Polytycheskyy poryadok v menyayushchykhsya obshchestvakh/ Samuel P.Huntington/ Semyuel' Khantynhton, per. s anhl.: V.R. Rokytyanskoho. — M.: Prohress tradytsyya, 2004. — 480 s.

38. Khrystofer Besemer Medyatsyya. Posrednychestvo v konfliktakh / per. s nem. N.V. Malovoy. — Kaluha, 2004. — 176 s.

39. Chumakov A.N. Konflykt y vozmozhnosity dyaloha v sovremennom myre// Dyaloh(Bolharyya) №2. — 2012. — S.1—8.

40. D'Anieri Paul Understanding Ukrainian Politics: Power, Politics, and Institutional Design / Routledge, — 2015. — 312 p.

41. Etzioni Amitai Spirit Of Community Touchstone; 1st Touchstone edition, 1994. — 336 p.
42. Fisher, R.J., Kelman, H.C., Nan, S.A. Conflict Analysis and Resolution, In L. Huddy, D. Sears and J. Levy (eds), Oxford Handbook of Political Psychology (2nd ed.), New York: Oxford University Press(2013). — pp. 489—521.
43. Fureker B. Sociological Perspectives on Labor Markets. Buch. ca. Gebunden, — 2005. — 320 p.
44. Giddens A. Classes, Power and Conflict: Classical and Contemporary Debates University of California Press. — 1982. — 640 p.
45. Haynes, J. M., Haynes, G. L., & Fong, L. S. (2004). Mediation: Positive Conflict Management. Albany, NY: State University of New York Press, — 316 p.
46. Hattich M. Grundbegriffe der Politikwissenschaft. Darmstadt. — 1980. — 80 p.
47. Himes J. S. Conflict and Conflict Management. Athens, GA: University of Georgia Press. — 2008. — 271 p.
48. Lasswell Harold Dwight Politics: Who Gets What, When, How Literary Licensing, LLC 2011. — 274 p.
49. Leach Robert, Coxall Bill, Robins Lynton British Politics / Palgrave Macmillan; 2 edition. — 2011. — 512 p.
50. Lipset S. Consensus and Conflict: Essays in Political Sociology. Transaction Publishers. — 1985. — 383 p.
51. March J. G., Olsen J. P., The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life», American Political Science Review, 78 (1984). — pp. 734—749.
52. Newton Ken, Deth Jan W van, Foundations of comparative politics: democracies of the modern world Cambridge Univ. Press, 2006.
53. Charles E. Osgood, «Suggestions for Winning the Real War with Communism, « Journal of Conflict Resolution, Vol. 3 (1959). — pp. 295—325.
54. Radloff Bernhard Heidegger and the question of national socialism: disclosure and gestalt Publisher:Totonto; Buffalo: University of Toronto Press, 2007.
55. Rothman J. Resolving Identity Based Conflict In Nations, Organizations, and Communities Jossey Bass; -st edition 1997. — 224 p.
56. O'Brien M., Stapenhurst R., Johnston N. Parliaments as peacebuilders in conflict affected countries / edited by Mitchell O'Brien, Rick Stapenhurst, Niall Johnston, The World Bank Washington, D.C. — 258 p.
57. Oakeshott, M. The Politics of Faith and the Politics of Scepticism Yale University Press. Selected Writings of Michael Oakeshott. — 160 p.
58. Wald Kenneth D. Crosses on the Ballot: Patterns of British Voter Alignment since 1885/ Princeton Legacy Library. — 2014. — 280p.

Daria Likarchuk

Basic solutions parliamentary conflicts in modern Ukraine

The thesis deals with parliamentary conflicts in modern Ukraine. Conceptual bases of parliamentary conflict and found that parliamentary conflict is a form of political conflict.

The specificity of the origin and functioning of parliamentary conflicts in modern Ukraine, and noted that the main factors of parliamentary conflicts in the Ukrainian parliament has interests.

Reported basic ways to resolve conflicts Parliamentary used in foreign practice, namely, compromise, consensus, parliamentary debates, parliamentary negotiations, parliamentary dialogue and mediation. The identified effective ways to resolve conflicts in the Ukraine parliament.

Keywords: *parliamentary conflict, political conflict, interests, compromise, consensus, parliamentary debates, parliamentary negotiations, parliamentary dialogue, mediation.*